

Vår referens

Miljöavdelningen
Johan Johnmark
040 - 25 25 54

Enligt Sändlista

Fastställande av skötselplan för naturreservatet Friseboda, Kristianstad kommun, Skåne län

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen fastställer att skötselplanen, daterade den 17 oktober 2013, för naturreservatet Friseboda i Kristianstad kommun ska gälla tills vidare.

Redogörelse för ärendet

Länsstyrelsen har arbetat fram ett förslag till skötselplan för naturreservatet Friseboda i Kristianstad kommun. Förslaget har remissbehandlats. Inkomna yttrande och länsstyrelsens bemötande finns i bilaga 2.

Skäl för beslut

Länsstyrelsen skall, med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd (1998:1252) enligt miljöbalken m.m, fastställa en skötselplan för ett naturreservats långsiktiga vård.

Detta beslut kan överklagas till Regeringen, Miljödepartementet, se bilaga 3

Detta beslut har fattats av naturvårdsdirektör Per-Magnus Åhrén. I den slutliga handläggningen har även deltagit naturvårdshandläggare Johan Johnmark, föredragande.

Per-Magnus Åhrén

Johan Johnmark

Bilagor:

1. Skötselplan för naturreservatet Friseboda i Kristianstad kommun
2. Inkomna yttranden och länsstyrelsens bemötande
3. Hur man överklagar

Skötselplan för naturreservatet

Friseboda

Kristianstads kommun

Miljöavdelningen
Naturskyddsenheten

Diarienummer 511-24344-2013, 1290-201

Förslagsdatum: 2013-10-17

Titel: Skötselplan för naturreservatet Friseboda

Utgiven av Länsstyrelsen i Skåne län

Författare: Johan Johnmark, Johan Dahlberg och Ken Lundborg

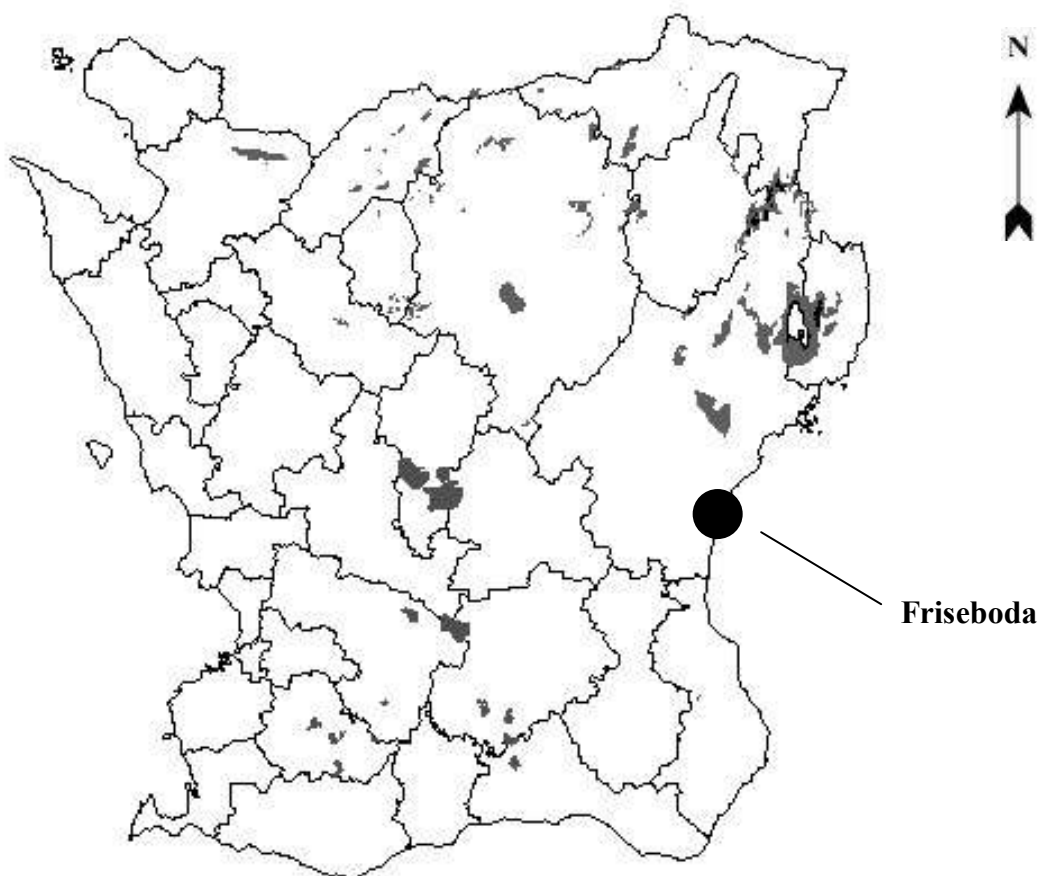
Beställningsadress: Länsstyrelsen i Skåne Län
Miljöavdelningen
205 15 MALMÖ
Tfn: 040-25 20 00
<http://www.lansstyrelsen.se/skane>

Copyright: Innehållet i denna rapport får gärna citeras eller refereras med uppgivande av källan

Layout: Länsstyrelsen i Skåne län

Tryckt: Länsstyrelsen i Skåne län 2013

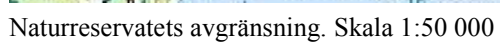
Omslagsbild: Trädklädda och öppna sanddyner i norra Friseboda år 2011. Foto Johan Johnmark

Innehållsförteckning

1 Syftet med naturreservatet.....	6
2 Beskrivning av området.....	7
2.1 Administrativa data.....	7
2.2 Markhistorisk beskrivning och nuvarande markanvändning	8
2.3 Översiktlig beskrivning av områdets bevarandevärden	13
2.3.1 Geovetenskapliga bevarandevärden.....	13
2.3.2 Biologiska bevarandevärden.....	13
2.3.3 Kulturhistoriska bevarandevärden.....	16
2.3.4 Intressen för friluftslivet.....	16
3 Planerad markanvändning och skötsel.....	16
3.1 Övergripande inriktning för mål och åtgärder	16
3.2 Generellt vid åtgärder	17
3.3 Åtgärder vid fornlämningar	17
3.4 Ingående naturtyper och arter inom Natura 2000 området.....	19
3.5 Areal naturtyper inom Natura 2000 området.....	19
3.6 Ekologiska strukturer och funktioner inom Natura 2000 området.....	19
3.7 Beskrivning av naturtyperna inom Natura 2000 området	20
3.8 Skötselområden.....	20
4 Bevarandemål och skötselåtgärder för skötselområden.....	21
4.1 Skötselområde Hav: cirka 223,3 hektar	21
4.1.1 Beskrivning.....	21
4.1.2 Bevarandemål.....	21
4.1.3 Skötselåtgärder.....	21
4.2 Skötselområde I huvudsak öppna sanddyner, 127,2 hektar.....	21
4.2.1 Beskrivning.....	21
4.2.2 Bevarandemål.....	22
4.2.3 Restaureringsåtgärder.....	23
4.2.4 Skötselåtgärder.....	24
4.3 Skötselområde Trädklädda sanddyner cirka 155,4 hektar	24
4.3.1 Beskrivning.....	24
4.3.2 Bevarandemål.....	25
4.3.3 Restaureringsåtgärder.....	26
4.3.4 Skötselåtgärder.....	27
4.4 Skötselområde Luckig tall- och blandskog cirka 73,5 hektar	27
4.4.1 Beskrivning.....	27
4.4.2 Bevarandemål.....	27
4.4.3 Restaureringsåtgärder.....	28
4.4.4 Skötselåtgärder.....	29
4.5 Skötselområde Tät tall- och blandskog cirka 85,7 hektar	29
4.5.1 Beskrivning.....	29
4.5.2 Bevarandemål.....	29
4.5.3 Restaureringsåtgärder.....	30
4.5.4 Skötselåtgärder.....	30
4.6 Skötselområde Vattendrag cirka 3,1 hektar	31

4.6.1 Beskrivning	31
4.6.2 Bevarandemål	31
4.7 Skötselområde Betesmark cirka 6,5 hektar	31
4.7.1 Beskrivning	31
4.7.2 Bevarandemål	32
4.7.3 Restaureringsåtgärder	32
4.7.4 Skötselåtgärder	32
4.8 Skötselområde Byggnader, vägar och parkeringar cirka 4,1 hektar	32
4.8.1 Beskrivning	33
4.8.2 Bevarandemål	33
4.8.3 Skötselåtgärder	33
4.8.4 Konsekvenser av skötselåtgärder	33
5 Friluftsliv och turism	34
5.1 Allmän inledning	34
5.2 Utmärkning av naturreservatets gräns	34
5.3 Parkeringsmöjligheter, information och leder	35
5.4 Renhållning och sanitära anordningar	36
6 Konsekvenser av klimatförändringarna	36
7 Jakt	36
8 Tillsyn	36
9 Dokumentation och uppföljning	36
9.1 Uppföljning av skötsel mål	36
9.2 Dokumentation av skötselåtgärder	37
9.3 Uppföljning av kostnader	37
9.4 Revidering av skötselplan	37
10 Skötselåtgärder: ansvar, prioritering och finansiering	37
11 Källor	39
12 Främmande arter inom naturreservatet	40
13 Rödlistade arter enligt Artdatabanken år 2010 samt arter enligt EU:s fågeldirektiv	43
14 Naturtyper enligt Natura 2000	44
15 Utdrag ur fastighetsregistret	45
BILAGOR:	
1A. Skötselområden och anläggningar norra delen	46
1B. Skötselområden och anläggningar södra delen	47

1. Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara, restaurera och utveckla ett område med aktiva strand- och dynbildningsprocesser med embryonala, vita och grå sanddynor. Bevara, restaurera och utveckla trädklädda sanddynor. Bevara, restaurera och utveckla tall och blandskog. Bevara och möjliggöra återkolonisation och eller inplantering av arter, i synnerhet hotade arter, som är kopplade till ovan nämnda miljöer. Bibehålla och utveckla förutsättningar för ett rikt friluftsliv i området.

Syftet nås genom att:

- Vattenområdet och de sublitorala sandbankarna utvecklas naturligt genom att området lämnas fritt från åtgärder och ingrepp,
- Restaurera de vita- och grå sanddynorna, genom att avverka träd och inom vissa områden återskapa öppen sand,
- Restaurera de trädklädda sanddynorna, genom att gallra tallen kraftigt och inom vissa områden återskapa öppen sand,
- Hålla skogen flerskiktad och tillse att den innehåller olikåldrig bestånd av främst tall och ek. Mängden blåbärsris ska vara riklig. Mängden död ved ska vara riklig,
- Gynna de i området förekommande hotade arterna, i synnerhet fältpiplärka och fläckig myrlejonslända,
- Ta bort främmande arter av träd och buskar,
- Bevara och utveckla bryn, buskage och en glest trädklädd betesmark,
- Hålla området tillgängligt för allmänhetens friluftsliv.

Nya kunskaper om rödlistade arter och hotade naturtyper ska beaktas i den löpande skötseln av naturreservatet.

2. Beskrivning av området

2.1 Administrativa data

Namn:	Friseboda
Skyddsform:	Naturreservat
Beslutsdatum:	2013-10-17
Kommun:	Kristianstad
Socknar:	Maglehem och Åhus
Gränser:	Se karta sid 4
Fastigheter:	Yngsjö 11:10 och oregistrerad samfälld strandväg söder om Yngsjö S:6, del av: Friseboda 3:1, Friseboda 3:2, Juleboda 9:1, Yngsjö 3:25, Yngsjö 3:308, Yngsjö 4:245, Yngsjö 5:68, Yngsjö 8:104, Yngsjö 8:105, Yngsjö 8:69, Yngsjö 9:3, Yngsjö 10:16, Yngsjö 10:131, Yngsjö 11:53, Yngsjö 288:1, Yngsjö 303:1, Yngsjö S:5, Yngsjö S:6 och oregistrerad samfälld mark tillhörande Maglehems by, Kristianstads kommun
Markägare:	Stiftelsen för fritidsområden i Skåne och enskilda
Lägesbeskrivning:	Topografisk karta: 2D NO Tomelilla Ekonomiska kartan: 2D6j, 2D7j, 2E8a
Area:	Totalt 679,3 ha, varav cirka 452,9 hektar land och cirka 226,4 hektar vatten Hav 223,3 hektar, Vattendrag 3,1 hektar, I huvudsak öppna sanddyner 127,2 hektar, Trädklädda dyner 155,4 hektar, luckig tall- och blandskog 73,5 hektar, Tät tall- och blandskog 85,7 hektar, Betesmark 6,5 hektar, Byggnader, vägar och parkering 4,1 hektar
Naturtyper inom Natura 2000 området:	• C:a 6,1 ha Embryonala vandrande sanddyner (fördyner, 2110) • C:a 4,3 ha Vandrande sanddyner med sandrör (vita dyner, 2120) • C:a 7, 6 ha Permanenta sanddyner med örtvegetation (grå dyner, 2130) • C:a 117,9 ha Trädklädda sanddyner (2180) • C:a 135,9 ha Övrig mark (mest tallskog)
Vegetationszon:	Nemoral zon (sydsvenska lövskogsregionen)
Naturgeografisk region:	Nr 7: Skånes sediment- och horstområden
Förvaltare:	Stiftelsen för Fritidsområden i Skåne
Planförfattare, i kronologisk ordning:	Johan Johnmark, Johan Dahlberg och Ken Lundborg

Naturreservatet Friseboda ingår i ett område som regeringen har pekat ut inom ramen för Natura 2000, habitatdirektivet. Länsstyrelsen har tagit fram en bevarandeplan som anger bevarandesyfte och bevarandemål för de livsmiljöer och arter som förekommer i naturreservatet. Denna Skötselplan är i samklang med bevarandeplanens intentioner.

2.2 Markhistorisk beskrivning och nuvarande markanvändning

C:a år 9 000 f.kr. låg Friseboda-området och en stor del av nuvarande Hanöbukten över havsnivån, ned till 17 meter under dagens havsyta. Vid den tiden växte stora tallskogar här med inslag av bl.a. hassel. Allt eftersom isen smälte steg havet och c:a år 5000 f.kr. passerade havsnivån dagens kustlinje och 4000 f.kr. låg hela trakten under vatten. Havet sträckte sig då in över dagens land i en stor vik upp över Kristianstadslätten. Arkeologiska fynd visar att boplatser anlades på olika platser längs kusten relativt kort efter detta. Bland annat har man funnit en s.k. limhamnsyxa i en boplatz på en hög sanddyn vid Gamla Furuboda. Limhamnsyxor brukar generellt hänföras till yngre mesolitikum eller sista delen av äldre stenålder, vilken infaller år 5500 f.Kr. - 4000 f.Kr.). Således borde delar av trakten legat över havsnivån vid den tiden, åtminstone som sandiga öar och revlar. Detta synes rimligt eftersom dåtidens folk gärna placerade sina boplatser vid kustlaguner och liknande. Kustlinjen kan ha förändrats åtskilliga gånger p.g.a. fluktuationer i havsnivån och detta påverkade sannolikt låglänt terräng som den i Frisebodaområdet. Vid år 5500-3000 f.Kr. började havet sjunka till dagens nivå genom en långsam och stadig landhöjning. Kring år 0 tros den nutida strandlinjen vara nådd, med en kilometerbred sandstrand mot Kristianstadslätten.

G:a Furuboda (Fyrreboas) och Friseboda (Frisboas) på Buhrmans karta från 1684 (t.v., detalj), samt karta över Gamla Furuboda från 1712 (t.h., detalj).

Från att området höjts ur havet saknas dokumentation om vilken typ av vegetation som vandrade in och hur naturen såg ut fram till för några hundra år sedan. Sammansättningen av trädarter på landskapsnivå de senaste 2000 åren skiljer sig inte så mycket från dagens sammansättning, med undantag av bokens och granens invandring. Man kan därför

spekulera i om vegetationen haft inslag av t.ex. tall, ädellöv eller öppen mark. I naturreservatet finns ett par ekar som är så grova att de sannolikt funnits på platsen redan före 1700-talet, vilket antyder att, förutom tall, även ek kan ha haft betydelse för områdets utseende förr i tiden. Människan har påverkat landskapet genom trädfällning och betesdrift, troligen också genom tångtäkt och möjligen även jordbruk, något som orsakat problem med sandflykt i perioder, främst på 1700-talet.

Tack vare ett rikt utbud av historiskt kartmaterial kan man studera det skånska landskapets utveckling med relativt stor detaljrikedom de senaste 300 åren. Buhrmans karta från 1684 är ett av de tidigaste dokumenten som visar att området vid Gamla Furuboda var beväxt med furuskog, medan resten av dagens naturreservat till största delen bestod av sanddynor. Angående tallens förekomst kan ortnamnet Furuboda i sig vara en indikator. Ortnamnet finns, enligt skånsk ortnamnsdatabas, skriftligt belagt från år 1611.

Kartan över Maglehems socken från 1712 vittnar om det samma, att delar av den centrala delen av naturreservatet och området kring Gamla Furuboda var beväxt med furuskog. Från den tiden är inga åtgärder mot flygsand kända och Åhus flygsandfält nämndes inte heller i de första föreskrifterna för skyddsplantering av tall från 1648. Däremot finns uppgifter som antyder att barrskogsplantering förekommit vid närbelägna Vittskövle och Ugerup redan på 1500-talet.

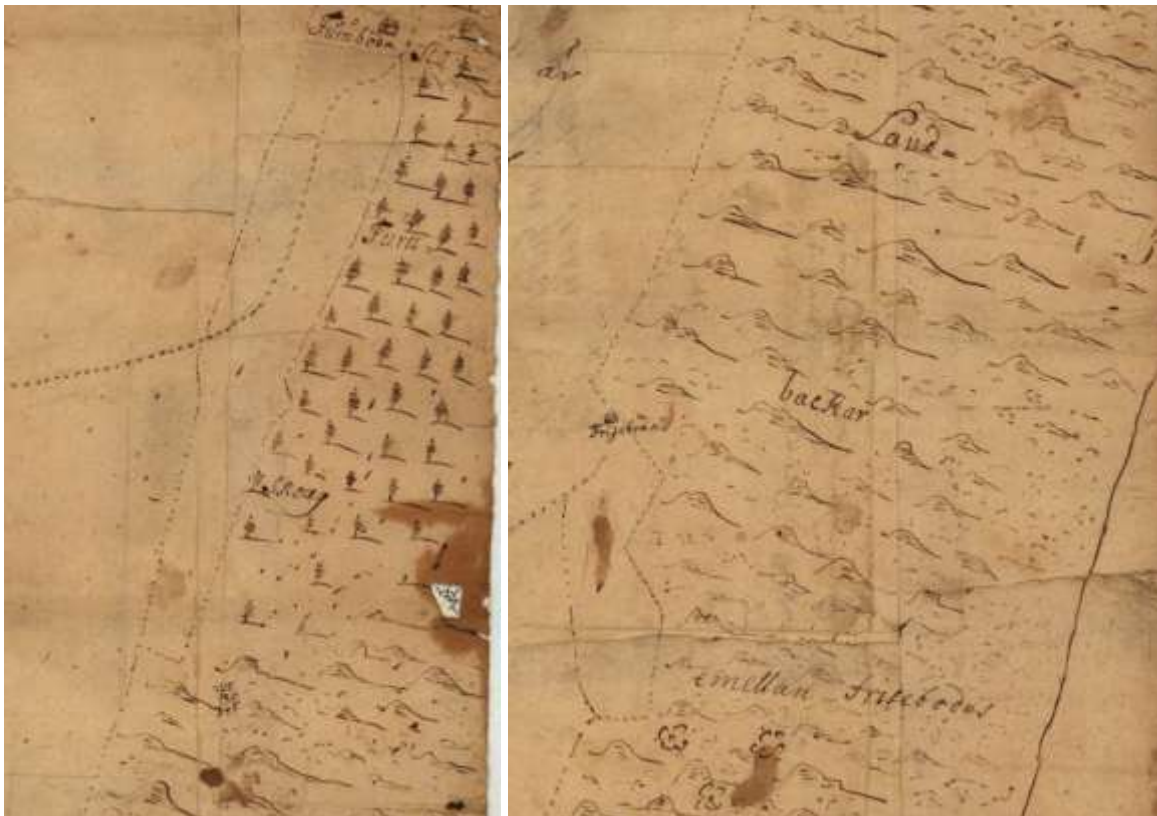
Studier av lavar i trakten har visat att det kan finnas naturligt uppkommen tallskog på den skånska ostkusten. Nordliga lavararter som finns i naturreservatet kan antyda att Frisebodas tallskog en gång hängde samman med ett större, naturligt uppkommet tallskogsområde långt tillbaka i tiden. Huruvida skogen är naturligt uppkommen, planterad för 300-500 år sedan eller spridd från näraliggande, mycket gamla planteringar är sålunda oklart, men spelar mindre roll naturvärdesmässigt.

Geometrisk karta från 1730. Gamla Furuboda (Fyreboa) omgärdad av tallskog i norr och Friseboda i söder

Länsstyrelsen har utfört en översiktlig åldersbestämning (borrning) av några äldre tallar i naturreservatets norra del. Den äldsta av dessa daterade från c:a 1780. Några tallar som är gamla nog att kunna härstamma från furuskogen på Buhrmans karta från 1684 finns troligen inte kvar. Intrycket från provborrningen är att en stor andel tallar i området dör ungefär vid 200 års ålder.

Den del av naturreservatet som inte var beväxt med tallskog beskrevs 1712 som "Uthjord och betesmark". Geometrisk kartan från 1730 ger inga ytterligare ledtrådar till markanvändningen inom naturreservatet söder om den gamla tallskogen. Däremot beskrivs naturen i naturreservatet på en karta från år 1750 som "Landbackar emellan Frisebodas wång och hafstranden ifrån hwilcka den skadeliga flygsanden har sit ursprung". På denna karta består södra halvan av naturreservatsområdet av sanddyner, som i södra delen är glect beväxta med lövträd eller buskar. I den norra halvan av naturreservatet, kring Gamla Furuboda och norrut står år 1750 fortfarande den gamla furuskogen, bruten på enstaka ställen av sanddyner.

Detaljer ur 1750 års karta. Området kring Gamla Furuboda till vänster och området kring Friseboda till höger.

År 1749, besökte Carl von Linné trakten på sin skånska resa och stannade två dagar i Vittskövle innan han begav sig vidare söderut till Ravlunda. Han beskriver landskapet som rikt på öppen sand och sanddyner. Tallplantager som ett sätt att komma till bukt med flygsandsproblemet nämns på olika ställen i Linnés text. Överhuvudtaget har flygsanden varit ett problem i trakten i perioder och detta ledde till omfattande nyplanteringar av tallskog längs kusten för att binda sanden. Skånska rekognoseringskartan som ritades i början av 1800-talet visar att större delen av området som motsvarar dagens naturreservat

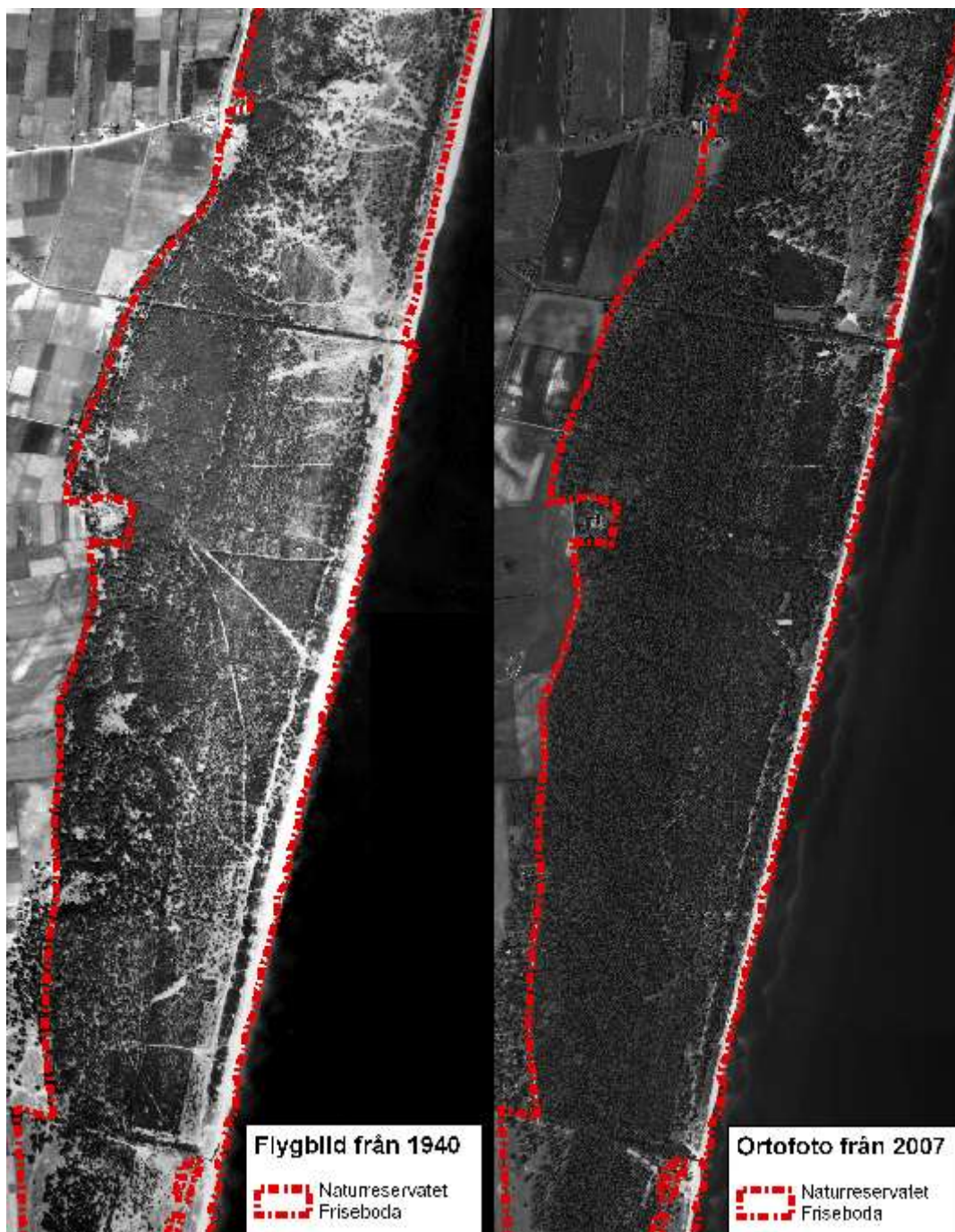
var beväxt med gles barrskog, det troliga är att merparten var planterad. Enskifteskartan över Maglehems bys ägor visar att dynområdet längs kusten i naturreservatets södra del var planterat år 1823. Vid avverkning år 2012 av planterad svarttall bedömdes träden vara planterade kring år 1855-60.

Från 1800-talet och fram till nutid breddade tallskogen ut sig alltmer över sanddynerna, med eller utan hjälp av plantering. Vid 1930-talets slut täckte den ungefär samma område som idag. Sedan dess har den tätat mer och mer, speciellt i de områden som planterats med bergtall. Ett försiktigt skogsbruk har bedrivits i de västra delarna av området.

Skånska rekognoseringskartan från 1800-talets början. Naturreservatets norra del till vänster (med Gamla Furuboda utmärkt) och naturreservatets södra del till höger. Friseboda är inte utmärkt på kartan men borde ligga i övre kanten på högra kartan.

Idag används området som strövområde, för bad och annat friluftsliv jämte ett naturvårdsinriktat skogsbruk i en del av naturreservatet. Stora delar av naturreservatet är under mycket kraftig igenväxning. Det som förut varit öppna ytor har numera blivit halvöppna ytor med spridda tallar. Igenväxningen är ett hot mot en rad sällsynta arter knutna till öppna sandmarksmiljöer.

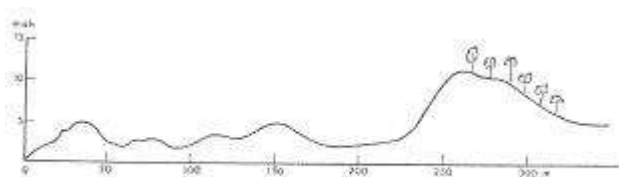

På flygbilderna syns igenväxningen tydligt mellan åren 1947 och 2007.

2.3 Översiktlig beskrivning av områdets bevarandevärden

2.3.1 Geovetenskapliga bevarandevärden

Området kring Friseboda vilar på kritberggrund, överlagrad med isälvssand, ett mäktigt lager med glacial lera och postglacial sand. Ytliga delar av sanden har i perioder spridits och omformats av vinden, vilket har resulterat i ett flygsandområde som sträcker sig från Åhus i norr till Juleboda i söder och utgör ett av Sveriges största kustdynlandskap. Sanddynerna är idag till största delen bundna av tallskog som planterats eller uppkommit på senare tid. I norra delen av naturreservatet, där höga dyner finns, förekommer fortfarande viss dynamik. Dynlandskapet har i sin tur gett upphov till vidsträckta sandstränder med aktiva geologiska processer, erosion och materialtransport som är karaktäristiska för Hanöbukten.

Profil dragen över norra delen av naturreservatet

Dynmorfologisk översikt

Det yttre, strandnära dynområdet når höjder upp emot 5 möh. Lokalt följer innanför denna låga stranddyn betydligt högre dynbildningar. Sannolikt är de rester av en tidigare sammanhängande välutvecklad kustparallell dynbildning. Erosion förekommer vid framförallt större nedfarter i form av inblåsningar där stigmönstret har initierat bildningen av hålvägar. Ibland uppträder större erosionsfördjupningar. Här har från början smärre håligheter gett vinderosionen fritt spelrum, varpå virvelvindar successivt holkat ur fördjupningarna och till stor del deponerat materialet runt kanterna vilket bidragit till att förstärka dynmorfologin.

2.3.2 Biologiska bevarandevärden

Längs hela naturreservatet löper sandstrand och innanför denna tar en remsa av vita, vandrande dyner vid med dyngräsvegetation. Närmast sandstranden domineras dynvegetationen av sandrör och strandråg. Här och på stranden förekommer arter som saltarv, strandmålla, strandvial, baltisk marviol och sodaört. På några enstaka platser även den rödlistade arten martorn (EN) för vilken Naturvårdsverket har upprättat ett åtgärdsprogram.

Stranden har inte någon större betydelse som häckningslokal för fåglar som normalt sett brukar häcka på sandstränder, även om större strandpipare rapporterats häcka flera gånger de senaste åren. Däremot har naturreservatets strand betydelse som rast- och födosökslokal för ett flertal arter, inte minst har det strandnära stråket betydelse för sträckande småfågel.

På spridda platser i naturreservatet övergår dyngräsvegetationen på de vita dynerna inåt land i grå dyner med igenväxande borsttåtelhed (exempelvis norr om Strandridaregården).

I borsttåtelheden växer exempelvis sandstarr och *Cladonia*-lavar jämte t.ex. fältsippa, hedblomster, sandnejlika, bergsyra, vårarv, såpnejlika, sandsvingel, backlök, mörkt kungsljus och enstaka nyponbuskar. Inom stora områden har tallplantor och lövsly etablerat sig på och snart kommer hela området att vara slutet, med följd att i synnerhet de grå dynerna försvinner.

Innanför de vita eller i förekommande fall grå dynerna löper ett bälte av strandnära tallskog. Längs en stor del av naturreservatets mellersta kust löper ett smalt band av ung lövskog dominerad av asp. Floran i den strandnära remsan av tallskog och aspskog är av trivial natur med ett heltäckande grässkikt, mossor, och arter som ängskovall, skogsstjärna, stensöta och lingon.

Innanför de strandnära dynerna planar marken ut och inom merparten av området tar i huvudsak planterad tallskogen vid. Markskiktet domineras av gräs och mossor, varierat med stora områden av lavmattor. På sina ställen, främst i samband med stigar förekommer även sandblottor. I de norra delarna av naturreservatet övergår de vita och grå dynerna i en gles bevuxen trädklädd sanddynsmiljö. Här är tallskogen luckig med låga, vindpåverkade och ofta knotiga tallar.

Tallskogen fortsätter tre-fyra hundra meter inåt land till den inre sanddynens krön. I naturreservatets norra del består den inre dynen av ett system av flera höga sanddyner och här består vegetationen av en öppen, gammal tallskog med sandblottor varvat med mossor, lavar och hedvegetation. Vegetationen i dessa höga sanddyner påminner om densamma i tallskogens flackare delar, men med ett mycket större inslag av koloniserande arter på sandblottorna. I stort präglas den lågvuxna och luckiga tallskogen av den stora förekomsten av lavmattor, främst *Cladonia*-lavar, och dess mosaik med mossor, gräs och enstaka sandblottor. Sällsynt i lavmattorna förekommer bland annat nordliga arter som fönsterlav *Cladonia stellaris* (Sveriges sydligaste lokal) och snölav *Cetraria nivalis*. Sandstarr förekommer på sina ställen, liksom partier med borsttåtel och kruståtel.

Det är till den luckiga, gamla tallskogen och framförallt till de blottade sandyterna som naturreservatets största biologiska värden är knutna. På sandyterna förekommer både fläckig myrlejonslända (VU) liten jordstjärna (VU) och liten myrlejonslända (NT) och vargspindlar som exempelvis sandlejonspindel och den akut hotade klittervargspindeln (CR). Sanddynerna inom av naturreservatet är Sveriges enda kända lokal för denna spindel. På gamla tallar växer bl.a. tallticka (NT). Bland de häckande fågelarterna i den gamla tallskogen finns lärkfalk, kattuggla samt Natura 2000-arterna spillkråka (A236) och åtminstone tidigare skogsduva (A207).

I de luckiga delarna av tallskogen med större inslag av sandfält tillkommer häckande Natura 2000-arter som trädlärka (A246) och nattskärva (A224, NT) samt tidigare även stenskvätta. De två förra arternas förekomst i naturreservatet är hotad på grund av igenväxning. I området lär även blåkråka (RE) ha häckat kring år 1920, en art som numera är utdöd i Sverige.

Uppstoppad blåkråka på Malmö Museum

En myrlejonsländas fångstgrop

Fältpiplärka är rödlistad (EN) och en Natura 2000-art (A255) som även omfattas av Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för hotade arter. Arten observerades senast år 2009 i det öppna området väster om Strandridaregården (nordväst om Slussen). År 2008 observerades häckande fältpiplärka med ungar i området kring Stockholmsboden och en revir hävdande hane norr om Kanalen. Fältpiplärkan behöver stora trädfria sandiga områden för sin överlevnad.

Innanför den inre sanddynen blir marken fuktigare och tallskogen tappar sin karaktär av lågvuxen och vindpåverkad torkmarksskog. Tallarna är istället höga och likåldriga. I buskskiktet växer bland annat rönn och fläder. Inslag finns av lövträd som ek, björk och bok. Mark- och fältskiktet är ganska trivialt men betydligt frodigare. Här växer bland annat liljekonvalj, ljung, blåbär, linnea samt de rödlistade arterna kal knipprot (EN) och ryl (EN). I tallskogar både väster och öster om den inre dynen förekommer arter som rev- och mattlumner (fridlysta), bergven, grönpýrola och tallört.

Längs vägen i väster avslutas skogen i ett bryn av snår, främst bestående av olika björnbärsarter med inslag av kaprifol och andra buskar. Fågellivet i den här delen av naturreservatet är förhållandevis rikt, även om dokumentation av häckande arter saknas. Numera verkar hornuggla häcka regelbundet och förr i tiden häckade även tornfalk.

I sydväst finns en betesmark med fläckar av torrängsflora med borsttåtelhed med inslag av blottad sand. Arter som sandstarr, sandrör och strandråg förekommer sparsamt.

Den rätade ån (Kanalen/Segeholmsån) och bäckfåran (som mynnar söder om Stockholmsboden) går i väst-östlig riktning och korsar naturreservatet. De kantas av lövträddridåer av främst ask, al och viden. Stränderna består till stor del av högrörtvegetation med t.ex. älgört, rörflen och kåltistel. Vid Kanalen förekommer kal knipprot på brinken. Kricka och gräsand har häckat vid kanalen. Kungsfiskare födosöker längs med vattendragen.

I övrigt har ett stort antal fågelarter rapporterats från naturreservatet. Områdets rika inslag av asp samt gamla och döda tallar ger bra häckningsmöjligheter åt hålbbyggande fåglar som t.ex. de rödlistade arterna göktyta (NT) och mindre hackspett (NT) samt entita, gröngöling,

större hackspett, svartvit flugsnappare, tofsmes, svartmes och talgoxe. I naturreservatet har även trädpiplärka, härmsångare, grå flugsnappare och röstjärt rapporterats som häckande.

Samtliga av de hotade arterna är helt beroende av att öppen sand, grå sanddyner och glesa tallskogar. Den pågående kraftiga igenväxningen inom naturreservatet utgör ett direkt hot mot dessa arter.

2.3.3 Kulturhistoriska bevarandevärden

Naturreservatsområdet är kulturhistoriskt intressant tack vare kombinationen av säsongsfiske och den ringa övriga bebyggelsen. Fisket, främst det säsongsbetonade, går troligen 4000 år tillbaka i tiden. Idag representeras det säsongsbetonade fisket av ålbodarna med tillhörande fiskerätter i havet. Ålbodarnas utseende och användning är idag reglerade för att fisket inte ska övergå till sommarstugeverksamhet. En av Frisebodas främsta egenskaper är just den stora avsaknaden av fritidsbebyggelse, vilket är ovanligt längs Skånes kuster som annars exploaterats hårt det senaste halvsekl. Inom naturreservatet förekommer ett antal fornlämningar, se kapitel 3.3.

2.3.4 Intressen för friluftslivet

Upplevelsevärdena är mycket höga tack vare det kustnära läget samt mosaiken av öppna och trädklädda dyner i kombination med stora ytor bestående av lavar, mossor och bar sand. Naturreservatets storlek och avskildhet ger också det rörliga friluftslivet unika möjligheter att uppleva naturen utan störningar.

Allmänheten nyttjar främst Friseboda naturreservat för bad och som strövområde. Området lämpar sig väl för dessa ändamål. Det slitage som promenader i området ger är ett välkommet och relativt naturligt bidrag till skapandet av sandblottor. Orienteringstävlingar hålls med jämna mellanrum i naturreservatet.

3. Planerad markanvändning och skötsel

I kapitel 3 ges en översikt av mål, åtgärder och skötselområden. Bevarandemål och skötselåtgärder anges under respektive skötselområde i kapitel 4.

3.1 Övergripande inriktning för mål och åtgärder

I planeringen av de olika skötselområdenas målbild avseende lokalisering och areal har en analys gjorts utifrån nuvarande markägareförhållanden, byggnationer, markanvändning utanför naturreservatet, friluftsliv, befintliga och potentiella naturvärden och i området förekommande hotade arter. I den framtagna målbilden behålls och förstärks ett mosaikartat landskap kring bebyggelse i och i anslutning till naturreservatet samt kring de friluftsmässigt värdefullaste angöringspunkterna och områdena. Större restaureringsarbeten förläggs till områden som saknar närliggande bebyggelse och som i dagsläget är mindre värdefulla för friluftslivet. Själva åtgärderna har sin utgångspunkt i områdets historik och att merparten av de i området förekommande hotade arterna är i behov av öppen sand till halvöppna sandmarksområden samt luckig skog. Exempel på akut och starkt hotade arter som lever i dessa miljöer är klittervargspindel och fältpiplärka, ryl och martorn. Närmast bebyggelsen och åkermarken i väster sparas den täta skogen som en skyddszon.

Vid naturvårdsarbete i naturreservatet prioriteras livsmiljöer som gynnar de förekommande hotade arterna, det vill säga arter som lever på öppen sandmark med bar sand samt luckig, gammal tallskog med sandblottor. Detta bidrar också till att upprätthålla gynnsam bevarandestatus områdets naturtyper enligt Natura 2000.

3.2 Generellt vid åtgärder

Ansvarig för respektive åtgärd anges i kap. 10. För en närmare beskrivning av samråd kring åtgärder i skötselområden med fornlämningar, se kap. 3.8. Samråd ska alltid hållas med Länsstyrelsen redan om det finns risk för att en verksamhet eller åtgärd på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område enligt 7 kap. 28a § miljöbalken. Åtgärder som är direkt upptagna i denna skötselplan och där inget annat sägs, behöver ej samrådas med Länsstyrelsen.

Generellt gäller att död ved som försvårar framkomligheten eller utgör fara för trafik/friluftsliv får läggas på annan plats i naturreservatet (i första hand i berört skötselområde) för att förmultna.

3.3 Åtgärder vid fornlämningar

Fornlämningar är skyddade enligt lag (1988:950) om kulturminnen m m (KML). Enligt bestämmelserna i denna lag är det förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Bestämmelserna innebär att planerade skötselåtgärder inom fornlämningsytor måste utföras med sådan metod som inte medför skada på fornlämningar. Exempelvis är metoden med ryckning/grävning v bergtallplantor ur fornlämningssynpunkt klart olämplig och kan inte tillåtas då fornlämningar riskerar att allvarligt skadas av sådan metod. Omgrävning av förna riskerar även den att allvarligt skada fornlämningar.

För att undvika skador ska planerade åtgärder inom alla de planeringsområden där fornlämningar förekommer i god tid innan genomförandet föregås av samråd med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet.

Följande fornlämningar har påträffats i området:

- Fornlämning nr Åhus 7, 105, 107, 108, 109, 110 samtliga boplatser
- Fornlämning nr Maglehem 25, 39, 132 och 155 samtliga boplatser
- Fornlämning nr Maglehem 124 utgör fynd av flintakniv, nr 158 utgör ett gränsmärke (sten) och ligger längst i söder, vid Holmaboden.

För att undvika skador ska planerade åtgärder inom alla de planeringsområden där fornlämningar förekommer i god tid innan genomförandet föregås av samråd med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet.

3.4 Ingående naturtyper och arter inom Natura 2000 området

Delar av naturreservatet utgörs av ett Natura 2000 område. För områdets avgränsning se kapitel 16. Skötselplanen har beaktat och står i samklang med bevarandemålen för den del av naturreservatet som utgör Natura 2000 området.

Naturtyp	Areal (ha)	
	Bevarandestatus	
	Fullgod	Icke fullgod
Kustnära vandrande sanddyner (2110)		6,1
Kustnära vandrande sanddyner med sandrör (vita dyner) (2120)		4,3
Kustnära permanenta sanddyner med örtvegetation (grå dyner) (2130)*		7,6
Kustnära trädklädda sanddyner (2180)		117,9
Total areal naturtyper	135,9	
*prioriterad naturtyp enligt Natura 2000		
Arter	Bevarandestatus	

Frisebodas naturtyper med arealer 2009. Natura 2000-koder inom parentes. Naturtyperna indelas i fullgod bevarandestatus där alla kriterierna för areal, ekologisk struktur och funktion samt för typiska arter är uppfyllda. I en icke fullgod naturtyp uppfylls definitionen för naturtyp men det kan saknas delar av ekologisk struktur och funktion eller typiska arter. Utvecklingsmarker kan inte definieras som en naturtyp idag men kan omföras till någon naturtyp med aktiva åtgärder eller med naturlig förändring efter lång tid.

3.5 Areal naturtyper inom Natura 2000 området

- Naturtypen *Kustnära vandrande sanddyner (2110)* ska omfatta minst 6,1 ha.
- Naturtypen *Kustnära vandrande sanddyner med sandrör (vita dyner) (2120)* ska omfatta minst 4,3 ha.
- Naturtypen *Kustnära permanenta sanddyner med örtvegetation (grå dyner) (2130)* ska omfatta minst 7,6 ha.

Ovanstående naturtypers angivna areal utgör ett minimivärde som på sikt ska utökas, dels genom restaureringsåtgärder i naturtyperna, dels genom att 2180 (se nedan) tillåts minska arealmässigt, främst till fördel för 2130 som är en prioriterad naturtyp. Dynamik mellan 2110, 2120 och 2130 ska råda, vilket kan påverka respektive naturtyps areal. Den sammanlagda arealen av det öppna sanddynsområdet (2110, 2120, 2130) ska dock aldrig understiga 18 ha.

- Naturtypen *Kustnära trädklädda sanddyner (2180)* ska omfatta minst 117,9 ha. Naturtypens areal tillåts minska till fördel främst för 2130, se ovan.

3.6 Ekologiska strukturer och funktioner inom Natura 2000 området

Öppna vandrande/permanenta sanddyner (2110, 2120, 2130):

- Täckningsgrad för träd- och buskskikt i habitatet skall vara högst 5%.
- Främmande arter som svarttall, bergtall och vresros skall inte förekomma i habitatet.
- Andelen blottad sand i habitatet skall vara minst 50%.

Trädklädda sanddyner (2180)

- Habitatet ska ha ett glest luckigt trädskikt med en krontäckning på mellan 30 och 70 %.
- Främmande arter som svarttall, bergtall och vresros ska inte förekomma i habitatet.
- Andelen blottad sand i habitatet ska vara minst 50%.
- Död ved i olika dimensioner och nedbrytningsstadier ska kontinuerligt finnas i habitatet. Mängden död ved ska uppgå till minst 20 m³ per hektar.

3.7 Beskrivning av naturtyperna inom Natura 2000 området

Kustnära vandrande sanddyner (2110) och Kustnära vandrande sanddyner med sandrör (vita dyner) (2120)

Naturtypen 2110 förekommer på sandstranden närmast kustlinjen. Den utgörs av små krusningar i sanden, upphöjda sandområden vid strandens övre del eller av en kant vid basen av större dyner. Sandstranden övergår inåt land i naturtypen 2120 som utgörs av ”vita” sanddyner som vegetationsmässigt domineras av gräsen sandrör och strandråg. I båda naturtyperna återfinns arter som saltarv, strandmålla, strandvial, marviol och sodaört. Naturtyperna är stadda i igenväxning, bl.a. av asp, varför de inte kan anses uppfylla kraven för fullgod bevarandestatus. Sandstranden har betydelse som rast- och födosökslokal för flera fågelarter.

Kustnära permanenta sanddyner med örtvegetation (grå dyner) (2130)

Naturtypen utgörs av permanenta sanddyner bevuxna av arter som borsttåtel, backtimjan, gulmåra, monke, sandstarr, fältsippa, bergsyra, vårarv, sandsvingel, såpnejlika, backlök, mörkt kungsljus och nypon. I den sandiga markens bottenskikt återfinns bland annat mossorna sandraggmossa och sandskruvmossa och flera arter renlavar. På vissa platser växer också asp och bergtall vilkas utbredning är ökande på den helt öppna markens bekostnad. Eftersom naturtypen är stadd i igenväxning uppfyller den inte kraven för fullgod bevarandestatus.

Kustnära trädklädda sanddyner (2180)

Trädvegetationen utgörs nästan uteslutande av tall av varierande ålder. I Natura 2000 områdets norra del finns speciellt höga sanddyner bevuxna av gamla tallar och branter och sluttningar med riklig förekomst av blottad sand. I övrigt varierar naturtypens karaktär inom området, vissa partier utgörs av gles tallskog med gläntor och luckor medan andra karaktäriseras av unga smala tallar som står tätt och ger ett intryck av ”pelarsal”. Inslaget av död ved är relativt stort. Fältskiktet domineras av gräs medan bottenskiktet utgörs av lav- och mossmattor. Delar av naturtypen är stadda i igenväxning med bl.a. gräs och lövsly varför naturtypen i sin helhet ej kan anses vara i fullgod bevarandestatus. Områdets största naturvärden är knutna till den luckiga, gamla tallskogen med sandblottor. I halvöppna sandmarker växer den stora sandliljan.

3.8 Skötselområden

Naturreservatet består av åtta stycken skötselområden.

4. Bevarandemål och skötselåtgärder för skötselområden

4.1 Skötselområde Hav cirka 223,3 hektar

4.1.1 Beskrivning:

Grunt havsområde, som sträcker sig till 3 meters djup, vilket varierar mellan cirka 140 till 330 meter ut från stranden. Sommartid nyttjas området frekvent för bad. Havsområdet är främst med i naturreservatet av administrativa skäl, eftersom strandlinjen ändrar sig hela tiden.

4.1.2 Bevarandemål:

- Bottenmaterialet ska ha en naturlig morfologisk utveckling.
- Artrikedomen och arttätheten ska få utvecklas fritt.
- Området ska inte utsättas för påverkan från t ex byggande i vattnet.
- Vattenkvaliteten ska vara god och inte leda till sedimentation.

Bevarademålet är uppnått, med undantag av vattenkvaliteten som behöver förbättras.

4.1.3 Skötselåtgärder:

- Normalt sett inga, vid akuta situationer med utsläpp av kemikalier, olja eller dylikt får sanerande åtgärder vidtas.

4.2 Skötselområde: I huvudsak öppna sanddyner, 127,2 hektar

Öppna dyner som håller på att växa igen med tall

Öppen dyn omgiven av trädklädda dyner

4.2.1 Beskrivning

Området utgör i dagsläget ett smalt område längs med Hanöbukten från Gropahålet i norr till Julebodaåns mynning i söder, mellan havet i öster och den innanförliggande tallbevuxna markerna i väster. Området utgörs av Natura 2000-naturtyperna: embryonala sanddyner (2110), vita dyner (2120), och den prioriterade naturtypen permanenta kustnära sanddyner med örtvegetation, grå sanddyner (2130). Den ljusa, finkorniga sandstranden löper längs hela Friseboda naturreservat. Själva sandstranden är i princip vegetationsfri, men där första dynen tar vid täcks sanden av sandrör och strandråg, med endast enstaka blottor av bar sand. På många ställen har tallplantor och asp spridit sig i de grå sanddynerna. Vid Segesholmsåns mynning och i södra delen av naturreservatet växer martorn. För denna art finns ett Åtgärdsprogram framtaget av Naturvårdsverket. Längs större delen av naturreservatet begränsas stranden av tallskog inåt land, men även av

remсор av ung aspskog mellan stranddynerna. I området förekommer stora arealer med främmande arter, däribland bergtall, svarttall och vresros. Lokaliseringen av dessa framgår av kartan i kap. 11.

Skillnaden mellan den kalkrika vita sanden och den urkalkade grå sanden.

Martorn

Enligt bevarandeplanen för Natura 2000 området får naturtypen trädklädda sanddyner minska till fördel för naturtyperna grå sanddyner, som är en prioriterad naturtyp, vita dyner och/eller embryonala sanddyner. Restaureringen kommer att skapa stora områden som varken är vit eller grå dyn. Denna gräs och lav bevuxna sandmark ska utgöra ett mellanting mellan grå sanddyn (högst 5% träd- och busktäckning) och trädklädd sanddyn (cirka 30-70 % träd- och busktäckning). Målet för träd- och busktäckningen i detta område bör ligga kring 0-30 %. Området ska utgöra en mosaik med tätare grupper med träd och solitärer. Grundtanken är att miljön kring bostäder enbart ska bevaras, dvs träd och buskar av igenväxningskaraktär ska efter samråd med boenden tas bort. Restaureringsåtgärderna ska fokuseras på områden saknar bebyggelse. Gränsen mellan skötelområde öppna sanddyner och trädklädda sanddyner ska vara flytande. Skötselplanens restaureringsåtgärder bedöms gynna såväl den prioriterade naturtypen grå sanddyner, som de EU-prioriterade fågelarterna fältpiplärkan, trädlärka och nattskärnan samt friluftslivet med solbadande gäster.

4.2.2 Bevarandemål

- Skötselområdets areal är 127,1 hektar, varav sandstrand utgör cirka 26,9 hektar. De embryonala dynerna bör minst uppgå till 6,1 hektar, de vita dyner bör minst uppgå till minst 10 hektar och de grå sanddyner bör minst uppgå till minst 50 hektar. Resterande areal ska utgöra sandmark i mosaik mellan vita och grå dyner samt trädklädd sanddyn. Arealen trädklädda sanddyner får minska till förmån för de vita och grå dynerna.
- Skötselområdet utgörs av öppen sandmark med en täckningsgrad av träd och buskar om 0- 30 %. Buskarna ska främst utgöras av olika arter salix och rosor (ej vresrosor). I de vita och grå sanddynerna får täckningsgraden högst uppgå till 5% av träd och buskar.
- Andelen bar sand i de öppnare områdena är minst 50 %.
- Området öster om de vita och grå sanddynerna utgörs av sandstrand och embryonala sanddyner med bar sandmark och inslag av driftvallar.
- De främmande arterna vresros och bergtall finns inte i området.

- I naturtyperna grå sanddyner och vita dyner förekommer typiska arter (kärleväxter och mossor) med i genomsnitt minst 1 art per provyta. Typiska arter som har påträffats i planeringsområdet är sandrör (2120), strandvial (2120), backtimjan (2130), borsttåtel (2130), flockfibbla (2130), sandraggmossa (2130) och sandskruvmossa (2130).
- Martorn ska förekomma i livskraftigt bestånd inom naturreservatet.
- Den typiska arten fältpiplärka förekommer som häckfågel i området.
- Grupper med asp samt rikligt blommande/tidigblommande buskar lämnas på lämpliga platser innanför sanddynerna till förmån för fågelliv och födosökande insekter, i huvudsak spinnare och nattflyn.

4.2.3 Restaureringsåtgärder

Jämfört med dagens igenvuxna Friseboda behöver följande åtgärder utföras genom etappvis avlägsnande av träd, buskar samt förna och markvegetation.

- Skapa och restaurera vita och gråsanddynsområden inom hela skötselområdet. Främst arealen grå sanddyner ska utökas, genom att avverka träd och buskar så att bevarandemålet om 0-30% krontäckning kan uppnås. Dungar av asp, enstaka buskar, solitära ekar och tallar ska lämnas kvar. Företrädesvis ska de restaurerade öppna områdena förläggas där inga byggnader förekommer. I anslutning till byggnader ska företrädesvis igenväxningsvegetation hållas tillbaka. Samråd ska ske med husägare/hyresgäster innan åtgärder vidtas i anslutning till deras bostad och eller verksamhet.
- Vid avverkning ska ett antal (2-5 stycken) stammar, företrädesvis de som överstiger 20 cm i diameter lämnas kvar som stående och/eller liggande död ved per hektar. I större sammanhängande öppna områden, lämpade för fältpiplärka ska kvarlämnade stammar utgöra liggande död ved. Resterande stammar får transporteras och saluföras. Alla avverkningsrester ska flisas och saluföras alternativt brännas och sedan bortköras. Detta för att reducera den potentiella mängden näring som kan frigöras vid nedbrytningen.
- Där behov föreligger ta bort förna och kraftig gräsväxt främst genom bränning och eller schaktning. Avlägsnande av förna/markvegetation undviks vid lokaler för fönsterlav och snölav. Förvaltaren får avgöra huruvida uppkomna schaktmassorna ska transporteras bort från naturreservatet eller utbredas inom skötselområdena luckig- alternativt tät tall och blandskog skog.
- Skapa minst ett blåshål på cirka 50 meter som möjliggör sanddrift från stranden genom strandvallen mellan Stockholmsboden och Kungaboden.
- Borttagning av all vresros och bergtall inklusive rötterna. Ytan med bergtall norr om parkeringen vid Strandridargården ligger på en fornlämning och kan därför inte röjas genom ryckning/grävning och omgrävning av sanden. Bergtallen och förnan ska därför avlägsnas på annat sätt i samråd med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet.
- Säkerställa martornens överlevnad. Förvaltaren får vidta de åtgärder som bedöms som nödvändiga, ex information och inhägnad sommardid.
- Åtgärder får vidtas för att gynna etablering av strandpadda (EN), exempelvis får dammdukar utläggas.

4.2.4 Skötselåtgärder

- Strandstädning bör ske vid behov, dock ej under tidsperioden 1 september till den 1 juni då bl.a. flyttfåglar födosöker i tången. Tången får uppläggas tillfälligt för avvattning och sandavgång på stranden. Tången ska efter avvattning transporteras bort från naturreservatet. Tången klassas som avfall, varför anmälan om transport av denna ska ske till myndigheten som handhar dessa frågor. Inför strandstädningen ska martorn tydligt utmärkas så att plantorna ej tas bort av misstag.
- Uppväxande träd och buskar avlägsnas vid behov.
- Sandblottor underhålls vid behov framförallt genom bränning, eller avlägsnande av markvegetation och förna. Bränningen ska ske mellan oktober till slutet av mars månad, därefter påbörjar bl.a. den markhäckande trädlärkan sin häckning i området.
- Förna ansamling och kraftig gräsvegetation hålls tillbaka genom återkommande bränningar.

Vid skötsel- och restaureringsåtgärder gäller att:

- Bränning och schaktning bör ske med försiktighet i de dyner som ligger närmast havet.
- Om besvärande sanddrift skulle uppstå, genom att sand lämnar naturreservatet, ska förvaltaren avbryta restaureringen och vidta lämpliga motåtgärder.
- Fornlämningar riskerar att skadas allvarligt vid åtgärder såsom ryckning/grävning av bergtall, omgrävning av sand eller borttagning av förna/markvegetation. Samråd ska ske med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet i god tid inför restaurerings- eller skötselåtgärder i närheten av fornlämningar.
- Vid akuta situationer med utsläpp av kemikalier, olja eller dylikt får sanerande åtgärder alltid vidtas.
- För att undvika att avverkad ved blir insektsfällor vid uttransport bör avverkningar ske efter 1 augusti och veden vara utkörd innan 1 april följande år.

Gränsen mellan den täta tallskogen och bergtallen norr om Kungaboden
Detta område planeras att återgå till i huvudsak öppen sanddyn.

4.3 Skötselområde Trädklädda sanddynen 155,4 hektar

4.3.1 Beskrivning

I dagsläget börjar den trädklädda sanddynen i princip innanför sandstranden. Träden utgörs i huvudsak av tall med sporadiska inslag av björk, asp och gran. Tallen utgörs av allt från

solitärer till täta områden med planterade träd. Inom de glesare tallbevuxna områdena varierar trädens ålder och marken är täckt med det för naturreservatet karaktäristiska lavtäcket, blandat med gräs och enstaka sandblottor. Mängden död ved är mycket begränsad. Inom skötselområdet finns även stora ogenomträngliga områden med bergtall och områden med planterad svarttall. År 2012 påbörjades avverkningen av svarttallen.

Inom skötselområdet finns ett flertal bostadsfastigheter för permanent- och fritidsboende. Dessa bostadsfastigheter har beaktats genom att inte förändra markanvändningen nämnvärt i deras närhet utan snarare ta fasta på dagens situation och arbeta för att bibehålla denna, dvs begränsa igenväxningen med framförallt tall. Inför arbete i närheten till bostadsfastigheter ska samråd ske med ägarna eller hyresgästerna.

Det estetiska värdet är mycket högt i området genom dess omväxlande luckiga karaktär. Sanddynerna i naturreservatets norra del reser sig upp till 20 m.ö.h. De täcks till största delen av gamla tallar samt sluttningar och branter med riklig förekomst av öppen sand. Tack vare den branta topografin hålls erosionen igång och den naturliga successionen på de blottade sandytorna kan fortsätta, med höga biologiska värden som följd.

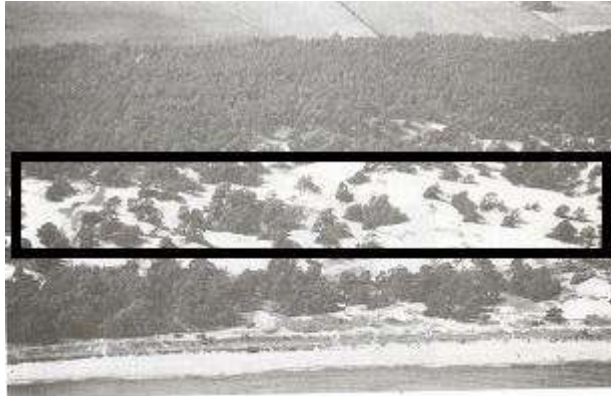

Målbild för mosaiklandskapet mellan öppen sanddyn och trädklädda sanddyn. Notera att mängden död ved behöver öka.

4.3.2 Bevarandemål

- De trädklädda sanddynerna ska utgöra minst 100 hektar och ha ett glest, luckigt trädskikt med en krontäckning mellan 30 och 70 %. Detta innebär en mosaik av öppna sandmarker samt ansamlingar och solitärer av främst tall. Grova säreget formade tallar ska sparas liksom efterträdare till dessa, främst stående som solitärer. De få grova alar och björkar som förekommer ska sparas liksom eventuella efterträdare till dessa. Förekommande buskar ska främst utgöras av olika arter salix och rosor (ej vresrosor).
- Död ved i olika dimensioner och nedbrytningsstadier skall kontinuerligt finnas i habitatet. Mängden död ved ska uppgå till minst 20m³ per hektar.
- Andelen bar sand i områdets öppna sandmarker är minst 50 %.

- De främmande arterna svarttall, bergtall och vresros finns inte i skötselområdet.
- Fält- och bottenskiktet är en mosaik av lav- och mosstäcken, gräs samt bar sand. I lavtäckena finns inslag av de nordliga arterna fönsterlav och snölav.
- I naturtypen trädklädda sanddyner förekommer typiska arter (kärleväxter och mossor) med i genomsnitt minst 1 art per provyta. En typisk art som har påträffats i planeringsområdet är grå renlav.
- Den typiska arterna nattskär och trädlärka förekommer som häckfåglar i området.

Svart fyrkant anger den ungefärliga målbilden för skötselområdet. Bilden är tagen år 1983 inom naturreservatets norra del.

4.3.3 Restaureringsåtgärder

Stora delar av skötselområdet är i mycket stort behov av restaurering, då igenväxningen har gått alldeles för långt.

- Frihugg gamla tallar och tallar som är lämpliga som solitärer och spara spridda samlingar med tall och efterträdare till dessa. Målet bör vara en krontäckning kring 30%. Mängden kvarlämnad död barrved bör inte stå i strid med Skogsvårdslagens skogsskyddsparagraf på maximalt 5 m³ sk per hektar och år. Bevarandemålet är att minst 20m³ död ved per hektar. Vid avverkning ska stammar överstigande 20 cm i diameter prioriteras att kvarlämnas inom området som stående eller liggande död ved. Träd ska också ringbarkas helt eller delvis. Avverkade barrträd får uttransporteras från naturreservatet och saluföras. Eventuellt förekommande lövved ska lämnas kvar. Minst 90% av toppar och grenar ska flisas och saluföras alternativt eldas och askan bortköras. Detta för att reducera den potentiella mängden näring som kan frigöras vid nedbrytningen.
- Borttagning av all vresros, berg- och svarttall.
- Där behov föreligger ta bort förna och kraftig gräsväxt främst genom bränning och eller schaktning. Avlägsnande av förna/markvegetation undviks vid lokaler för fönsterlav och snölav. Förvaltaren får avgöra huruvida uppkomna schaktmassorna ska transporteras bort från naturreservatet eller utbredas inom skötselområdena luckig- alternativt tät tall och blandskog skog.

Pågående restaurering. Ett tidigare tätt svarttallsplantage kommer att bli en utmärkt häckningsmiljö för bl.a. nattskärna.

4.3.4 Skötselåtgärder

- Efter restaurering avlägsnas förna och markvegetation vid behov, genom bränning eller maskinellt, för att upprätthålla bevarandemålet för bar sand.
- Uppväxande ersättningsträd ska sparas.

Vid skötsel- och restaureringsåtgärder gäller att:

- Om besvärande sanddrift skulle uppstå ska förvaltaren avbryta restaureringen och vidta lämpliga motåtgärder.
- Fornlämningar riskerar att skadas allvarligt vid åtgärder såsom ryckning/grävning av bergtall, omgrävning av sand eller borttagning av förna/markvegetation. Samråd ska ske med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet i god tid inför restaurerings- eller skötselåtgärder i närheten av fornlämningar.
- För att undvika att avverkad ved blir insektsfällor vid uttransport bör avverkningar ske efter 1 augusti och veden vara utkörd innan 1 april följande år.

4.4 Skötselområde Luckig tall- och blandskog 73,5 hektar

4.4.1 Beskrivning

Skötselområdet utgörs i dag främst av högvuxen planterad tallskog med inslag av björk, ek och bok. Områdesvis förekommer det rikligt med blåbärsris. I anslutning till kanalen växer de sällsynta orkidéerna purpurknipprot och kal knipprot.

4.4.2 Bevarandemål

Området ska utgöra ett övergångsområde mellan trädklädd sanddyn och tät tall- och blandskog. Skötselområdet ingår tillsammans med skötselområdet tät tall- och blandskog i den skyddszon mellan de öppna sandmarkerna inom naturreservatet och det omgivande landskapet utanför naturreservatet. Eventuell flygsand från skötselområde öppna dyner och trädklädda dyner bedöms främst lägga sig i skötselområdet luckig tall och blandskog. Skogen ska även hållas luckig för att gynna alla de arter som är i behov av en luckig skog, däribland ryl och nattskärna.

- Arealen bör ligga kring 70 hektar. Området får minska till förmån för trädklädd sanddyn. Risken för sanddrift ska beaktas vid minskning av skötselområdets areal.
- Luckig tall och blandskog ska ha en krontäckning kring 70% och ha ett stort inslag av ädellövträd.
- Lövträd utgör mer än 10 % av trädskiktets grundyta.

- Det finns cirka 10-20 grova "evighetsträd" per hektar.
- De främmande arterna svarttall och bergtall finns inte i skötselområdet.
- Det finns minst 30 m³ död ved per hektar i olika dimensioner och nedbrytningsgrader i både soliga och skuggiga lägen. Träd ska företrädesvis läggas i nord-sydlig riktning för att fånga upp eventuell flygsand.
- Fältskiktet ska i möjligaste mån utgöras av blåbärsris, kruståtel och mosstäcken samt bar sand. Sammanhängande förpackningar av med enbart barr ska undvikas.

Målbild luckig tall och blandskog (på bilden saknas tyvärr lövträd och död ved)

Målbild: Skapad sandblotta med död ved i skogen. Många skyddsvärda arter kommer att gynnas av denna typen av åtgärder.

4.4.3 Restaureringsåtgärder

- Gallring i syfte att skapa en gles skog med en krontäckning på cirka 70%. Skötseln ska gynna grovnad, artfördelning och ålder. Säreget formade träd ska prioriteras att sparas framför rakstammiga träd. Luckor ska skapas i skogen. Avverkningar bör ske årligen i syfte att kontinuerligt skapa ny död ved. Mängden kvarlämnad död barrved bör inte stå i strid med Skogsvårdslagens skogsskyddsparagraf på maximalt 5 m³sk per hektar och år. Bevarandemålet är minst 30 m³ död ved per hektar. Vid avverkning ska stammar överstigande 20 cm i diameter prioriteras att kvarlämnas inom området som stående eller liggande död ved. De liggande träden ska placeras med långsidan mot havet, för att kunna fånga upp eventuell flygsand. Träd ska också ringbarkas helt eller delvis. Avverkade barrträd får uttransporteras från naturreservatet och saluföras. Lövved ska lämnas kvar. Minst 90% av toppar och

grenar får flisas och saluföras alternativt eldas och askan bortköras. Detta för att reducera den potentiella mängden näring som kan frigöras vid nedbrytningen.

- Äldre tallar och ekar frihuggs för att medge solbelysning av mark och stammar.
- Sandblottor skapas i området. Blottorna bör vara cirka några hundra kvadratmeter stycket och olikformade.
- Borttagning av all gran, vresros, berg- och svarttall (får saluföras).

4.4.4 Skötselåtgärder

- Bibehålla en gles skog, krontäckningen bör vara kring 70%.
- Tillse att mängden död ved minst är 30 m³ per hektar.
- Skapa luckor vid behov för att få ett olikåldrigt trädskikt.
- Friställning av vidkroniga träd och lämpliga efterträdare till dessa sker vid behov.
- Vid eventuell förekomst av ryl ska skogen hållas gles. Återintroduktion / stödinplantering av ryl bör ske efter genomförd restaurering.
- Vid förekomst av purpurknipprot ska skogen hållas gles till öppen.

Vid skötsel- och restaureringsåtgärder gäller att:

- Före åtgärder inventera förekomst av ryl, kal- och purpurknipprot samt iaktta mycket stor försiktighet till dessa vid framförande av maskin eller anläggande av led.
- Tillse att skogen fångar upp eventuell besvärande sanddrift.
- Fornlämningar riskerar att skadas allvarligt vid åtgärder såsom ryckning/grävning av bergtall, omgrävning av sand eller borttagning av förna/markvegetation. Samråd ska ske med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet i god tid inför restaurerings- eller skötselåtgärder i närheten av fornlämningar.
- För att undvika att avverkad ved blir insektsfällor vid uttransport bör avverkningar ske efter 1 augusti och veden vara utkörd innan 1 april följande år.

4.5 Skötselområde Tät tall- och blandskog 85,7 hektar

4.5.1 Beskrivning

Område som ligger längst i väster och som i huvudsak ska fungera som den slutliga skyddszonen gentemot till naturreservatet angränsande tomt- och åkermarker. I det fall besvärande sanddrift skulle uppstå ifrån skötselområde öppna dyner och trädklädda dyner bedöms främst den luckiga tall och blandskogen fånga upp sanden och därefter den täta tall och blandskogen.

Större delen av området består av hög, rakstammig tallskog med ett stort inslag av lövträd, exempelvis ek och bok. Buskskiktet är rikt utvecklat, snårigt och bitvis svårframkomligt. Längs en stor del av vägen i väster löper en kant av nästan ogenomträngliga snår av björnbär, kaprifol, etc. I denna brynmiljö finns ett flertal grova spärrgreniga ekar.

4.5.2 Bevarandemål

- Arealen bör ligga kring 85 hektar. Området får minska till förmån för luckig tall och blandskog. Risker för sanddrift ska beaktas vid minskning av skötselområdets areal.

- Tätt tall och blandskog med ett cirka 30 procentigt inslag av lövträd, främst ek och bok. Förekommande buskar ska främst utgöras av olika arter salix. Krontäckningen är cirka 100%.
- Behålla och utveckla busksnår mot vägen i väster med ett inslag av vidkroniga lövträd.
- Främmande arter som svarttall och bergtall förekommer inte i skötselområdet.
- I skötselområdet finns minst 30 m³ död ved per hektar i olika dimensioner och nedbrytningsgrader i både soliga och skuggiga lägen.
- Det bör finnas cirka 10-20 grova "evighetsträd" per hektar.

Målbild tät tall och blandskog (på bilden saknas tyvärr död ved)

4.5.3 Restaureringsåtgärder

- Äldre tallar och ekar och ersättare till dessa, frihuggs för att medge solbelysning av mark och stammar.
- Borttagning av all gran, berg- och svarttall (får saluföras).
- Gallring i syfte att gynna grovnad, artfördelning och ålder på träden. Krontäckningen bör vara cirka 100%. Säreget formade träd ska prioriteras att sparas framför rakstammiga träd. Avverkningar bör ske årligen i syfte att kontinuerligt skapa ny död ved. Mängden kvarlämnad död barrved bör inte stå i strid med Skogsvårdslagens skogsskyddsparagraf på maximalt 5 m³sk per hektar och år. Bevarandemålet är minst 30 m³ död ved per hektar. Vid avverkning ska stammar överstigande 20 cm i diameter prioriteras att kvarlämnas inom området som stående eller liggande död ved. De liggande träden ska placeras med långsidan mot havet, för att kunna fånga upp eventuell flygsand. Träd ska också ringbarkas helt eller delvis. Avverkade barrträd får uttransporteras från naturreservatet och saluföras. Lövved ska lämnas kvar. Minst 90% av toppar och grenar får flisas och saluföras alternativt eldas och askan bortköras. Detta för att reducera den potentiella mängden näring som kan frigöras vid nedbrytningen.

4.5.4 Skötselåtgärder

- naturvårdsgallringar i syfte att gynna grovnad, artfördelning och ålder på träden.

- Brynmiljön med busksnåren mot vägen i väster bibehålls genom avverkning av uppkommande träd.
- Friställning av vidkroniga träd (främst lövträd, exempelvis ek) och lämpliga efterträdare till dessa sker vid behov.

Vid skötsel- och restaureringsåtgärder gäller att:

- Före åtgärder inventera förekomst av kal knipprot samt iaktta mycket stor försiktighet till denna vid framförande av maskin eller anläggande av led.
- Tillse att skogen fångar upp eventuell besvärande sanddrift.
- Fornlämningar riskerar att skadas allvarligt vid åtgärder såsom ryckning/grävning av bergtall, omgrävning av sand eller borttagning av förna/markvegetation. Samråd ska ske med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet i god tid inför restaurerings- eller skötselåtgärder i närheten av fornlämningar.
- För att undvika att avverkad ved blir insektsfällor vid uttransport bör avverkningar ske efter 1 augusti och veden vara utkörd innan 1 april följande år.

4.6 Skötselområde Vattendrag 3,1 hektar

4.6.1 Beskrivning

Naturreservatet korsas av två vattendrag som rinner ut i havet. Dels Kanalen (Segesholmsån), dels den rätade bäcken söder om Stockholmsboden. Båda vattendragen omfattas av lagakraftvunna dikningsföretag. De är grävda, raka och har lummigt bevuxna kanter med buskar, sly, träd och örter. Födosökande kungsfiskare (VU) ses regelbundet vid Kanalen.

4.6.2 Skötselåtgärder

- Utplacering av holk för kungsfiskare vid Kanalen. Holk ska placeras på väl undanskymd plats.
- Vid rensningsarbeten bör hänsyn tas till träd och buskar som växer på slänterna. Rensningen bör helst ske från vattendragets norrsida för att kunna behålla den skuggande bården med träd på vattendragets sydsida.

4.7 Skötselområde Betesmark 6,5 hektar

4.7.1 Beskrivning

Betesmarken är i huvudsak öppen och präglas av torrängsvegetation med enstaka sandblottor. Naturtypen grå sanddyner förekommer i söder. Betesdriften med nöt återupptogs för några år sedan efter att stora heltäckande snår (björnbär m.m.) röjdes bort till förmån för gräsvegetation. Slånbuskage finns framförallt i områdets södra och västra delar. I övrigt saknas buskar nästan helt. Längst i söder intill gården står några grova ekar, men i övrigt domineras det glesa trädskiktet av tall, med enstaka döda träd. Området ingår i sin helhet i Natura 2000 området.

4.7.2 Bevarandemål

- Öppen, välhävdat betesmark om cirka 6,5 hektar med inslag av sandblottor, mindre buskage av hagtorn och slån samt ek och lågvuxna, vindpåverkade tallar.
- Naturtypen grå sanddyn (2130) förekommer med minst 0,8 ha.
- krontäckningen av träd är mellan 10 % och 30 % medan täckningsgraden av buskar är högst 10 %. Naturtypen grå sanddyner (0,8 hektar) i delområdets södra del täcks dock av högst 5 % träd och buskar.
- De grova ekarna står fritt utan uppslag av andra träd i kronan.
- Andelen bar sand i de grå sanddynerna är minst 50 %.
- I naturtypen grå sanddyner förekommer typiska arter (kärlväxter och mossor) med i genomsnitt minst 1 art per provyta. Typiska arter som har påträffats i naturtypen är bergsyra och borsttåtel.
- Avermectiner eller liknande medel för avmaskning av boskapen används inte inom 14 dagar före betespåsläpp eller under betesperioden. Detta för att inte utarma områdets eventuella dyngbaggsfauna.

4.7.3 Skötselåtgärder

- Fortsatt hävd genom bete med nöt eller hästar, alternativt getter.
- Björnbär, buskar och föryngring av träd röjs vid behov för att uppnå eller bibehålla bevarandemålen och för att hålla marken lättframkomlig för betesdjur. Föryngring av ek och tall samt mindre buskage av blommande arter som hagtorn och slån kan sparas där det är lämpligt. De senare utgör skydd för ekstammar mot skav och eventuellt gnag av betesdjur, skydd för föryngring av ek samt födokälla för insekter.
- Røjning av uppväxande träd sker vid behov kring de grova ekarna.
- Underhåll av stängsel sker vid behov.

Vid skötsel- och restaureringsåtgärder gäller att:

- Avverkat barrvirke får saluföras, avverkat grövre lövvirke utläggs i första hand i skötselområdet och i andra hand inom skötselområde tät tall och blandskog. Ris och grenar får brännas på lämplig plats (ej inom den grå sanddynen) alternativt avlägsnas från naturreservatet.

4.8 Skötselområde Byggnader, vägar och parkeringar 4,1 hektar

Kungaboden sedd från havssidan

4.8.1 Beskrivning

Närområdet kring de byggnader som ligger inom naturreservatet förtjänar uppmärksamhet, både med tanke på traktens kulturvärden och med tanke på naturvärdena. Kring flera av ålbodarna har sly börjat ta över på förut öppen mark som utsatts för regelbundet slitage. Det uppväxande slyet kanaliseras friluftslivet till enstaka stråk i stället för att låta det sprida ut sig över större ytor.

I naturreservatet ligger ett antal ålabodar, ordningsföljden från söder sett är: Holmaboden, Svärjareboden, Vipeboden, Stockholmsboden, Uppsalaboden, Kungaboden, Frisebodaboden, Backaboden, Tvillingaboden, Furuboden och Stockaboden. I anslutning till flera av ålbodarna finns torkanläggningar för fiskenät kvar, ofta stående i tät tallskog. I naturreservatet finns ytterligare byggnader på sk. ofrigrund, alternativt att de ligger inom samfällt område. Sett från söder är dessa två stugor mellan Stockholms- och Uppsalaboden. Ett pumphus vid skötselområde betesmark. En stuga (tidvis badhytt) ca 80 meter sydväst om Frisebodaboden. Strandridargården (nordväst om Slussen). Fyra stugor/förråd norr om Stockaboden och ett vattenverk i anslutning till fritidsbebyggelsen i norra delen av naturreservatet.

Byggnaderna ska smälta väl in i omgivningen. Avlägsnande av träd och buskar bör ske kring ålbodarna i syfte att åskådliggöra dessa i deras rätta kulturmiljöhistoriska sammanhang. Området kring pumphuset hävdas genom bete.

4.8.2 Bevarandemål

- Ålbodarna med torkanläggningar är väl synliga i landskapet
- I området förekommer enstaka gamla solitärer av tall och asp, liksom ersättare till dessa.
- Vägar och parkeringar hålls i gott skick.

4.8.3 Restaureringsåtgärder

- I synnerhet i områdena kring ålbodarna med torkanläggningarna ska träd och buskar avverkas så att dessa byggnader och anläggningar tydligt framträder. Enstaka gamla solitärer av tall och lövträd ska sparas, liksom ersättare till dessa. Avverkning kring byggnader och anläggningar får ske först efter samråd med husägare/verksamhetsutövare.

4.8.4 Skötselåtgärder

- Uppväxande träd och buskar avlägsnas vid behov.
- Träd som försvårar framkomligheten eller utgör fara för trafik/friluftsliv/boende får avverkas och läggas på lämplig plats i naturreservatet för att förmultna.
- Sedvanligt underhåll av vägar och parkeringar.

Vid skötsel- och restaureringsåtgärder gäller att:

- Avverkat material får transporteras bort från naturreservatet och saluföras.

5. Friluftsliv och turism

5.1 Allmän inledning

Naturreservatet Friseboda är mycket välbesökt av allmänhet och lokalbefolkning. År 2009 mättes besöksantalet i naturreservatet till mellan 65 000 och 70 000 besökare. Inom det föreslagna utvidgade området finns ytterligare ett antal badplatser med tillhörande parkeringsplatser och sanitetsanordningar. Det faktiska årliga besöksantalet bedöms därmed kunna uppgå till 100.000 besök per år. Merparten av besökarna kommer för att bada, sola, olika naturstudier, (inkl fågelskådning, bär- och svampplockning) samt för rekreation och avkoppling. Friluftslivet och turismen kommer att gynnas högst påtagligt när arealen grå sanddynen ökar, då antalet ”solgropar” blir betydligt fler. Friseboda nyttjas även för orientering. Föreslagna skötselåtgärder kommer att skapa betydligt större öppnare områden och en glesare skog med mer död ved. Åtgärderna kan bedömas både gynna och missgynna orienteringen, beroende på hur man ser på det. Kontrollerna kommer inom vissa områden att kunna nås snabbare och bli lättare att se, men en ökad mängd död ved kan försvåra framkomligheten på vissa ställen.

Förutom informationsskyltar om naturreservatet finns även informationsskyltar om strövområdet och anordningar för friluftsliv (Stiftelsen för fritidsområden i Skåne) samt om badmöjligheter och ålakusten (Kommunen). Kommunen ansvarar även för livbojar samt skyltar med varning för farliga strömmar. Skyltningen är på vissa parkeringsplatser mycket omfattande, med flera överflödiga och några inkorrekta skyltar, t.ex. finns informationstavlor om strandängsfåglar trots att naturreservatet saknar både strandängar och tillhörande fågelfauna. En översyn och utgallring av skyltar är i behov att genomförs. Skyltar utan anknytning till området tas bort. I övrigt samordnas skyltningen.

Informationstavlor och återvinningsstation vid en av de många parkeringarna

5.2 Utmärkning av naturreservatets gräns

Gränsutmärkning ska utföras enligt anvisningar från Naturvårdsverket.

5.3 Parkeringsmöjligheter, information och leder

Naturreservatet nås lättast från länsvägarna (118) och (1614) via enskilda vägar. I området finns 10 stycken parkeringsområden. Två vägs skylt bör sättas upp vid länsväg 118 som hänvisar till naturreservatet vid X450514, Y6191056 och vid X449005, Y6185811 (Sweref 99).

Tillgängligheten för rullstolsburna till befintliga plattformar söder om Kanalen och norr om Stockholmsboden behöver förbättras. På angränsande parkeringsplatser behöver tillgänglighetsanpassade parkeringsplatser avgränsas.

Uppdaterade informationsskyltar om naturreservatet ska sättas upp vid samtliga större parkeringsplatser, se bilaga 1A och 1B. Skyltfloran behöver ses över och inaktuella skyltar tas bort.

I området finns många leder, främst för vandring inom området. De leder som ska underhållas framgår av bilaga 1A och 1B. Några, för fältpiplärkan, olämpliga leddragningar ska plockas bort i samband med restaurering av fältpiplärkans biotop.

I dagsläget finns en mängd bänkar, bord och spänger, men också grillplatser utplacerade inom reservatet. Anläggningstidpunkten och ansvarig för anordningen varierar. Nuvarande anordningar får vara kvar, under förutsättning att de är i gott skick. Föreskrifterna medger undantag för förvaltaren att placera ut nya bänkar, bord etc

Uppläggning av båt på stranden sker i störst skala i den södra delen av området, på kommunens mark, Samfällad mark tillhörande Maglehems bys och Juleboda 9:1. På denna cirka 2,1 km långa sträcka ligger minst 76 båtar (träekor oräknade), andra sammanställningar visar på 10-talet fler. Cirka 10 % av dessa båtar är sk. varaktigt övergivna (mycket lågt räknat). Enligt byalaget till mark tillhörande Maglehems by uppgår antalet varaktigt övergivna båtar enbart på deras mark till cirka 25 stycken. Uppläggning av båt har oftast skett utan markägarens godkännande. Förvaltaren bör i samråd med markägaren försöka utreda vem som är innehavare av båten (likställs lagstiftningsmässigt med varaktigt övergivna bilar) och tillse att de fraktas bort från naturreservatet.

Skötselmål

- Parkeringar och vägar markerade i kartbilaga bilaga 1A och 1B är i gott skick.
- Leder enligt bilaga 1A och 1B är framkomliga för fotgängare.
- Tillgängligheten för rullstolsbundna till plattformarna är mycket god.
- De två plattformarna, broar, räcken vid parkeringar och spänger är i gott skick.
- Bänkar, bord och grillplatser är i gott skick.

Skötselåtgärder

- Anordningar för friluftslivet som plattformar, bänkar, bord och grillplatser, broar, spänger, räcken vid parkeringar, vindskydd etc får efter samråd med Länsstyrelsen uppföras, möjligen krävs strandskyddsdispens för vissa åtgärder. Uppförda anläggningar ska hållas i gott skick.
- Naturreservatets parkeringar samt vägarna till och från dessa och vägen till Frisebodaboden underhålls vid behov (inklusive snöröjning). Parkeringsplatser för

rörelsehindrade bör anordnas på parkeringsplatserna i anslutning till plattformarna. Vägarna fram till plattformarna ska vara framkomliga för rullstolsbundna.

- Nya grillplatser anordnas i samråd med Länsstyrelsen. Om grillplatser avses placeras nära fastigheter som ej omfattas av naturreservatet ska samråd först ske med berörd fastighetsägare.
- Nya leder för friluftsliv och rekreation kan vid behov anordnas i samråd med Länsstyrelsen. Mycket stor hänsyn ska tas till områdets bevarandevärden och hotade arter. Förvaltaren får, efter samråd med länsstyrelsen, anvisa lämplig ridled och områden för ridning. Områden avsatta för ridning kan behöva flyttas runt för att sprida upptrampningen.

Vid skötselåtgärder gäller att:

- Tillstånd krävs för att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område (7 kap 28 a-b §§ miljöbalken, SFS 1998:808).
- Ansökan om strandskyddsdispens kan krävas.

5.4 Renhållning och sanitära anordningar

I naturreservatet finns flera återvinningsstationer och toaletter vid parkeringarna. Kommunen ansvarar för tömning och underhåll av återvinningsstationer och toaletter. Med anledning av antalet besökare och att besök sker året om, bör toaletterna vara av god standard och öppna året om. För närvarande är toaletterna stängda under vintersäsongen.

6 Konsekvenser av klimatförändringarna

Den stigande havsnivån kommer att medföra att delar av naturreservatet på sikt kommer att hamna under vatten. Torra varma somrar bedöms gynna de öppna dynerna och de arter som lever på denna. Risken att invasiva arter kommer in i området och slår ut den inhemska florin och faunan ökar med ett varmare klimat.

7. Jakt

Föreskrift finns i beslutet gällande förbud mot att bedriva jakt på djur under lördagar samt sön- och helgdagar. Föreskrifterna C6, C7 och C15 gäller ej för innehavare av jakträtten inom naturreservatet vid jakt och fångst av vilt i enlighet med jaktlagsstiftningens bestämmelser.

8. Tillsyn

Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för naturreservatet.

9. Dokumentation och uppföljning

9.1 Uppföljning av bevarandemål och skötselåtgärder

Vart 10:e år:

Översyn av gränsmarkeringen.

Tillse att det inte förekommer invasiva träd- och buskarter inom naturreservatet.

Översiktlig inventering av skötselområdenas utbredning.

Vart 6:e år:

Kartläggning av naturtypernas areal inom Natura 2000 området, är genomförd år 2011 och därefter kontroll vart 6:e år.

Inventering av fåltiplärka, martorn och myrlejonsländor.

Vartannat år:

Tillse att uppsatta holk för kungsfiskare uppfyller sitt syfte.

En gång per år:

Tillse att skyltarna är hela och rena samt aktuella.

Tillse att spänger, broar och anordningar etc uppfyller sitt syfte.

Tillse att rastplatser, bänkar och bord, toaletter och soptunnor är funktionsdugliga.

Tömma eldstäder på kol.

Strandstädning, åtminstone på plast, metall etc.

Beroende på nyttjandegrad:

Tömning av soptunnor och toaletter.

Fylla på vedförråd.

Rensa rastplatser och parkeringsplatser från skräp.

Särskild uppföljning, (vid genomförande av restaureringsåtgärder avseende öppna dyner)

Övervakning och uppföljning av sandens rörelser inom naturreservatet samt florans och djurlivets etablering.

9.2 Uppföljning av kostnader

Förvaltaren ansvarar för detta.

9.3 Dokumentation av skötselåtgärder

Uppsättning och underhåll av gränsmarkering och skyltar.

Vidtagna skötselåtgärder.

Uppförda och underhållna anläggningsanordningar.

9.4 Revidering av skötselplan

Skötselplanen gäller tills vidare vad gäller i planen angivna mål och riktlinjer för hävden. De åtgärder som anges i planen inom ramen för givna riktlinjer skall ses över om uppföljningen av kvalitetsmålen visar att en översyn är nödvändig eller i övrigt när det är påkallat.

10. Skötselåtgärder: ansvar, prioritering och finansiering

Prioritet i tabellerna anges i skalan 1 till 3 där 1 anger högst prioritet och 3 anger lägst prioritet. Förvaltaren kan genom skötselavtal överföra ansvar för vissa av ovanstående punkter till markägaren, arrendatorer eller annan entreprenör.

Tabell 1. Planerad markanvändning

Åtgärd	Prioritet / När	Var	Ansvar	Finansiering
Avlägsnande av förna för att skapa bar sand, röjning av träd & buskar	1 / får påbörjas omgående	Öppna sanddyner	Förvaltaren i samråd med berörda markägare	Förvaltaren
Luckhuggning/ringbarkning, avlägsnande av förna	2 / får påbörjas omgående	Trädklädda sanddyner & luckig tall och blandskog	Förvaltaren	Förvaltaren
Avverkning av svarttall och bergtall uppgrävning av vresros	1 / får påbörjas omgående	Hela naturreservatet	Förvaltaren	Förvaltaren
Friställning av vidkroniga träd	2 / Vid behov	Trädklädda sanddyner & luckig tall och blandskog	Förvaltaren	Förvaltaren
Gynna brynmiljöer genom plockhuggning	3 / Vid behov	Tät tall och blandskog	Förvaltaren	Förvaltaren
Röjning av igenväxningsvegetation i betesmark	2 / Vid behov	Betesmark	Förvaltaren	Förvaltaren
Betesdrift	1 / Årligen	Betesmark	Förvaltaren	Förvaltaren
Sidoläggande/flytt av träd/ved för friluftsliv/trafik	1 / Vid behov	Hela naturreservatet	Förvaltaren	Förvaltaren
Uppföljning av bevarandemål samt naturtyper och arter inom Natura 2000	1 / Enligt Naturvårdsverkets anvisningar	Natura 2000 området	Länsstyrelsen	Länsstyrelsen
Dokumentation av skötselåtgärder	1 / Årligen	Hela naturreservatet	Förvaltaren	Förvaltaren
Uppföljning av skötselåtgärder	1 / Årligen	Hela naturreservatet	Förvaltaren	Förvaltaren
Revidering av skötselplan	2 / Vid behov	Hela naturreservatet	Länsstyrelsen i samråd med förvaltaren	Länsstyrelsen
Inventering av fältpiplärka	1 / 6:e år	Öppna sanddyner	Länsstyrelsen	Länsstyrelsen
Åtgärder för groddjur	2	Öppna sanddyner	Länsstyrelsen	Länsstyrelsen

Tabell 2. Friluftsliv och turism

Åtgärd	Prioritet/När	Ansvar	Finansiering
Underhåll av bänkar, bord och grillplatser	1 / Vid behov	Förvaltaren	Förvaltaren
Anordnande och underhåll av grillplatser	1/ Får påbörjas omgående	Förvaltaren i samråd med Länsstyrelsen	Förvaltaren

Underhåll av plattformar	1 / Vid behov	Förvaltaren	Förvaltaren
Ev. uppförande och underhåll av vindskydd	3 / Vid behov	Förvaltaren i samråd med Länsstyrelsen	Förvaltaren
Översyn/utgallring av skyltar, underhåll och anordnande av nya informationsskyltar	1 / Får påbörjas omgående	Länsstyrelsen i samråd med förvaltaren	Länsstyrelsen
Anordnande och underhåll av vägvisningsskyltar	1 / Får påbörjas omgående	Förvaltaren efter tillstånd från Trafikverket	Förvaltaren
Anordnande och underhåll av livbojar och varningsskyltar för farliga strömmar	1 / Ska påbörjas omgående	Kommunen	Kommunen
Underhåll av naturreservatets gränsmarkeringar	2 / Vid behov	Länsstyrelsen	Länsstyrelsen
Underhåll av leder/anordningar för leder (ex. broar, spänger)	1 / Vid behov	Förvaltaren	Förvaltaren
Ev. nya leder (inklusive ridleder och områden för ridning)	3 / Vid behov	Förvaltaren i samråd med Länsstyrelsen	Förvaltaren
Underhåll och snöröjning av parkeringar och vägar till och från dessa	1 / Vid behov	Förvaltaren	Förvaltaren
Anordnande av P-platser för rörelsehindrade	1 / Får påbörjas omgående	Förvaltaren	Förvaltaren
Tömning och underhåll av återvinningsstationer och torrdass	1 / Vid behov	Kommunen	Kommunen
Borttagning av varaktigt övergivna båtar	2	Förvaltaren i samråd med markägaren	Behöver utredas vidare

11. Källor

Litteratur

Arinder M (ed.) (1999) Skånsk skådaguide, Skånes ornitologiska förening, Lund.
Cavallin B (ed) (1981) Skånes natur, Skånes naturvårdsförbunds årsskrift nr 68
Danielsson J 1983) Friseboda naturreservat från ornitologisk synpunkt.
Emanuelsson, U et al. (2002) Det skånska kulturlandskapet, Årsbok för Naturskyddsföreningen i Skåne 2001
Germundson T, Schlyter P (ed) (1999) Sveriges nationalatlas – Atlas över Skåne
Länsstyrelsen i Kristianstads län (1983) Dynmorfologin längs Hanöbukten
Länsstyrelsen i Kristianstads län (1985) Blad- och busklavar inom Friseboda naturreservat
Länsstyrelsen i Kristianstads län (1985) Friseboda en naturinventering
Länsstyrelsen i Skåne län (2004) Skånes skogar - historia, mångfald och skydd
Länsstyrelsen i Skåne län (2009) Fältpiplärka, *Anthus campestris*, i Skåne 2008
Länsstyrelsen i Skåne län (2010) Bevarandeplan för Natura 2000-området Friseboda
Länsstyrelsen i Skåne län (2010) Uppföljning av insekter efter brand och röjning i skånska sandmarker
Naturvårdsverket, Åtgärdsprogram för martorn 2008-2012, rapport 5940, år 2009
Zillén, L (1998) Late Holocene dune activity at Sandhammaren, southern Sweden - chronology and the role of climate, vegetation and human impact. Examensarbete i geologi vid Lunds Universitet, nr 100.

Digital information

Länsstyrelsens underlagskartor för vegetationstyper
Länsstyrelsens underlagskartor för Natura 2000- naturtyper
Länsstyrelsens underlagskartor: Skånes flora
Länsstyrelsens underlagskartor: Indikatorarter
Riksantikvarieämbetet, Fornsök, databas för fornminnen, <http://www.fmis.raa.se>
Svalan, Rapportsystem för fåglar, <http://svalan.artdata.slu.se>
Sveriges geologiska undersökning: jordarter och bergarter, nationella jordartsdatabasen

Kartor

Krigsarkivet, Skånska rekognoseringskartan (1812-1820)
Lantmäteriet karta över Gälds Härad, Maglehems socken S, No 1 Olseröd (1712)
Lantmäteriet, Geometrisk karta över alunbrukets (i Andrarum) skogar (1730)
Lantmäteriet, karta över Olseröd i Maglehems socken (1750)
Lantmäteriet, enskifteskarta över Maglehem (1823)
Lantmäteriverket detaljerat ortofoto (2004)
Lantmäteriverket fastighetskartan (2003)
Lantmäteriverket terrängkartan (2003)
Lunds Universitet ortofoto (1939-1947)
Övriga kartor och bakgrundskartor, Lantmäteriet. © Bakgrundskartor Lantmäteriet, dnr 106-2004/188

Personliga kontakter

Ulf Arup, Botaniska muséet, Lunds universitet
Björn E. Berglund, GeoBiosphere Science Centre, Lunds universitet
Lars Jonsson, Högskolan Kristianstad
Sam Skällberg, Stiftelsen för fritidsområden i Skåne

12. Främmande arter inom naturreservatet

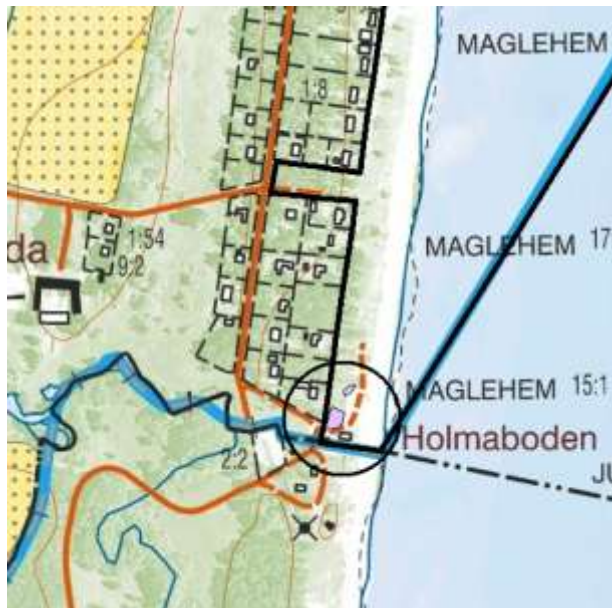
Inom naturreservatet förekommer flera främmande arter som har en negativ inverkan på den inhemska florans och faunan. Dessa arter är bl.a. bergtall (cirka 14 hektar), svarttall (0,3 hektar) och vresros (0,1 hektar). Det är mycket angeläget att dessa arter, i synnerhet vresrosen snarast försvinner från naturreservatet. Våren 2012 avverkades merparten, över 3 hektar, av svarttallen. Från reservatets sydgräns till Friseboda 3:1 finns mängder med spridda vresrosbestånd. Kartorna bygger ej på någon heltäckande inventering, varför ytterligare förekomster av främmande arter finns.

Röda fält – Bergtall

Gröna fält – Svarttall

Lila fält – Vresros

Mellersta delen av Friseboda. De röda områdena utgör bergtallsförekomster och de gröna svarttallsförekomster samt de lila vresrosförekomster.

Södra delen av Friseboda. Notera förekomsten av vresros längst i söder vid Holmaboden.

13. Rödlistade arter enligt Artdatabanken år 2010 samt arter enligt EU:s fågeldirektiv

		RE	CR	EN	VU	NT	LC
		Nationellt utdöd	Akut hotad	Starkt hotad	Sårbar	Nära hotad	Livskraftig
Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Natura 2000	Hotkategori 2010	Senaste observation	Kommentar	Observatör	
Fåglar							
<i>Alcedo atthis</i>	Kungsfiskare	A229	VU	2009	födosök, Segesholmsån	A, B-M Oscarsson m.fl.	
<i>Anthus campestris</i>	Fältpiplärka	A255	EN	2009	Strandridaregården, i par	K. Ö. Svahn m.fl.	
<i>Caprimulgus europaeus</i>	Nattskärre	A224	NT	2009	revir vid Friseboda	J. Linder	
<i>Carduelis cannabina</i>	Hämpling		VU	2009	2 ex, Nyagrop i par 2008	J. Elmberg m.fl.	
<i>Columba oenas</i>	Skogsduva	A207		2009	rastande, häckning 1983	T. Lindblad m.fl.	
<i>Dendrocopos minor</i>	Mindre hackspett		NT	2007	1 ex	Skånes rapportkommitté	
<i>Dryocopus martius</i>	Spillkråka	A236		2010	locklåte, stationär 2008	H. Wittzwell m.fl.	
<i>Jynx torquilla</i>	Göktyta		NT	1983	regelbundet förekommande	J. Danielsson	
<i>Lanius collurio</i>	Törnskata	A338		2007	rastande, stationär 1999	T. Lindblad m.fl.	
<i>Lullula arborea</i>	Trädlärka	A246		2009	stationär	J. Persson	
<i>Oenanthe oenanthe</i>	Stenskvätta			2005	1 ex, i par på sandfält 1983	P. Blom m.fl.	
<i>Parus palustris</i>	Entita			2008	stationär	B. Svärd	
<i>Serinus serinus</i>	Gulhämpling		VU	2008	spel/sång	R. Bergendahl	
Insekter							
<i>Alopecosa cursor</i>	Klittvargspindel		CR	1992	sanddyner	L. J. Jonsson	
<i>Argynnis niobe</i>	Hedpärlemorfjäril		NT	2009	stranden vid Kungaboden	K. Martinsson	
<i>Euroleon nostras</i>	Fläckig myrlejonslända		VU	2008	både N och S	G. Banemark, L. Jonsson	
<i>Hadena filigrama</i>	Gulpudrat nejlikfly		NT	1992	i södra utkanten av reservatet	A. Ohlsson	
<i>Myrmeleon bore</i>	Liten myrlejonslända		NT	2008	både N och S	G. Banemark, L. Jonsson	
<i>Mythimna litoralis</i>	Vitstreckat gräsfly		NT	1992	i södra utkanten av reservatet	A. Ohlsson	
<i>Nitidula rufipes</i>			NT	1981	i S, Nyagrop	R. Baranowski	
<i>Polymerus brevicornis</i>			NT	1981	O Åhuskärr	H. W. Waldén	
Spindeldjur							
<i>Archaeodictyna ammophila</i>	Dynkardarspindel		VU	2010	inre dyner och lavhedar	L. J. Jonsson	
Kärlväxter							
<i>Aira caryophylla</i>	Vittåtel		VU	1961	väggkant i SV	K. Ingelsten	
<i>Anthericum liliago</i>	Stor sandlilja		EN	2001	300 m NNO Vipeboden, naturtomt	Å. Widgren, B. Möllersten	
<i>Chimaphila umbellata</i>	Ryl		EN	1964	800 m NO Friseboda, Segesholmsån	okänd	
<i>Dianthus arenarius</i>	Sandnejlika		EN	2013	Sandhed	J. Johnmark	
<i>Epipactis phyllantes</i>	Kal knipprot		VU	1996	Segesholmsån och bäckfåra i S	Å. Svensson m.fl.	
<i>Eryngium maritimum</i>	Martorn		EN	2013	strand S om Segesholmsån	J. Johnmark	
<i>Festuca polesica</i>	Sandsvingel			2001		Å. Widgren, B. Möllersten	
Lavar							
<i>Physconia grisea</i>	Grynig dagglav		VU	1980	på en fläder	A. Carlström	
Svampar							
<i>Phellinus pini</i>	Tallticka		NT		2012 gamla tallar	T. Svensson m.fl.	
<i>Geastrum minimum</i>	Liten jordstjärna		VU		Vid Nyehusen	43	
<i>Tulostoma brumale</i>	Stjälkröksvamp		NT		2012 Vid Nyehusen	K. Larsson, K. Persson	
<i>Scleroderma septentrionale</i>	Sandrottryffel		NT		Friseboda		

14 Naturtyper enligt Natura 2000

Natura 2000-området Friseboda, SE0420136
med naturtyper.

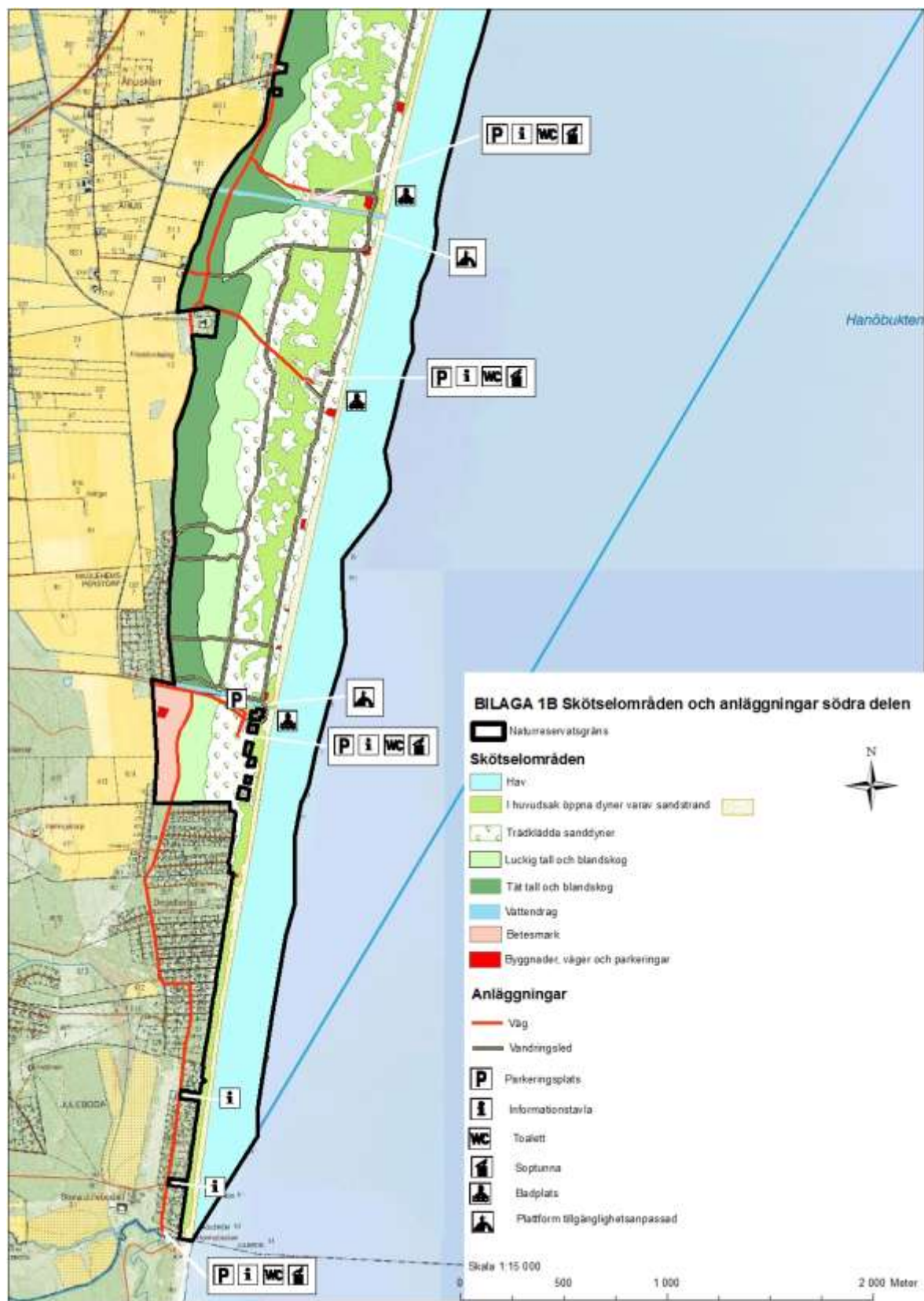
15. Utdrag ur fastighetsregistret

Finns utlämnat under förslag till beslut om utvidgning av och ändrade föreskrifter för naturreservatet Friseboda i Kristianstads kommun, Skåne län, dnr 511-3950-2012, 1290-201. Bilaga 3. Utdraget omfattar 33 sidor, därav har det utelämnats här.

BILAGA 1A Skötselområden och anläggningar norra delen

BILAGA 1B Skötselområden och anläggningar södra delen

Naturreseptatet Friseboda i Kristianstad kommun är beläget vid Hanöbuktens strand utgörs till största delen av tallbevuxna och öppna sanddyner. Området har mycket stor betydelse för ett flertal hotade arter samt för det rörliga friluftslivet.

En del i länsstyrelsens verksamhet är att skydda värdefull natur genom att bilda naturreseptat och upprätta skötselplaner.

Skötselplanen innehåller syftet med naturreseptatet, en markhistorisk beskrivning samt planerad markanvändning, mål och skötselåtgärder för området. Den innehåller även mål och åtgärder för friluftslivet, samt information om hur en framtida uppföljning av området är tänkt att ske

Vår referens

Miljöavdelningen
Johan Johnmark
040 - 25 25 54

Inkomna yttranden samt Länsstyrelsens bemötanden

Havs och Vattenmyndigheten: I det fall beslut och skötselplan kompletteras med följande information skulle naturreservatet Friseboda kunna ingå i nätverket av marina skyddade områden: Marint syfte och beskrivning hur syftet ska nås, beskrivning av de marina värdena, marint anpassade föreskrifter, marina skötselområden med mätbara bevarandemål, uppföljning som anpassas till syftet och bevarandemålen.

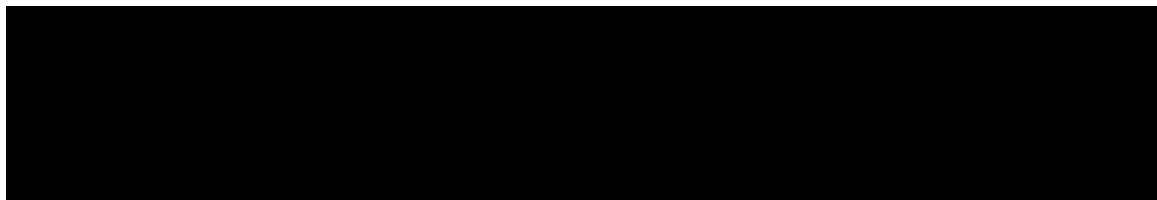
Länsstyrelsen: Naturreservatet Friseboda gör i dagsläget inte anspråk på att utgöra ett marint naturreservat. Länsstyrelsen har tyvärr fortfarande dålig kunskap om de marina förhållandena i området.

Jordbruksverket: Lämnar inga synpunkter.

Kristianstads kommun: Anser att förslaget är väl utformat och att reservatsbeslutet kommer att bli ett värdefullt redskap i arbetet med att bevara och utveckla de naturvärden som finns i området. Kommunen framför att det är kommunens ambition att hålla toaletter etc utmed stranden så tillgängliga som möjligt under året. Det är dock tillgången på ekonomiska resurser som styr vilken servicenivå som kommunen har möjlighet att upprätthålla.

SGU: Har inga synpunkter på utvidgningen eller föreskrifterna. De har lämnat förtydligande detaljuppgifter.

Länsstyrelsen: Har inarbetat den kompletterande informationen.

Entomologiska sällskapet i Lund: Stödjer förslaget till utvidgning av naturreservatet Friseboda. Förslaget är i det stora hela bra, men innehåller dock en del mindre väl genomtänkta formuleringar som vi vill anmärka på. De anser att

det mycket viktigt att effekter på den biologiska mångfalden till följd av skötselåtgärder följs upp noga och med återkommande inventeringar. Att endast förlita sig på spontana besök av kunniga entomologer är inte tillräckligt. Avsnittet ”dokumentation och uppföljning” (sid 36 ff i skötselplanen) måste därför kompletteras med en genomtänkt uppföljning av flera viktiga insektsgrupper. Det är mycket viktigt att skötselåtgärderna utförs i tillräckligt långsam takt för att möjliggöra löpande uppföljning och modifieringar ifall åtgärderna påverkar hotade arter negativt. I skötselplanen nämns exempelvis inte områdets mycket artrika fauna av myror med ett enda ord. I Hanöbuktens tallskogar har alla svenska *Leptothorax*-arter påträffats, inklusive *L. goesswaldi* (CR), som hittats i ett numera för sommarstugor exploaterat tallskogsområde omedelbart NO om reservatet. Vissa av de föreslagna åtgärderna (borttagning av avverkningsris vid gallring) torde påverka dessa arter negativt, eftersom flera av de mest ovanliga arterna företrädesvis har sina bon under bark på nedfallna tallgrenar. Myror är endast ett exempel på alla artgrupper som inte beaktats i skötselplanen. Vi vill också understryka att man vid skogsskötsel- och röjningsåtgärder bör se till så att den ved som transporteras bort från reservatet inte blir en dödsfälla för rödlistade vedlevande insekter. Risker för detta är särskilt stora för ved som avverkas för energiändamål, eftersom sådan ved ofta lämnas att torka över sommaren. Då kan vedlevande insekter lockas att lägga ägg i de avverkade bränslesortimenten, som kan utgöra en mycket hög procent av årets nydöda ved. Larver som övervintrar i ved och bark blir då uppeldade under vintern. Sådan ved bör därför avverkas efter ägglägningsperioden, dvs efter den 1/8, samt flisas och eldas under påföljande vinter (i värmeverk) så att ingen sådan ved är kvar efter den 1/4. Denna hänsyn blir då med automatik även hänsyn till häckande fåglar.

I Skötselplanen förespråkas att död ved av tall företrädesvis ska finnas i form av stammar över 20 cm diameter. Vi vill istället understryka vikten av att spara hela träd och framför allt hela toppar av (ny-) döda tallar. Tallskogens sällsyntare myror bor företrädesvis under barken och i veden på multnande tallgrenar på marken. Ett annat exempel på en hotad vedinsekt som möjligen kan förekomma i reservatet är *Corticeus longulus* (EN) som nyligen påträffats vid Norra Åsum. Denna art lever i mindre mörghorrens gångar under glansbark på talltoppar. I planen föreslås att bränning av tång, förna, humus och ris ska utföras under tiden oktober – mars (sid 24). Vid denna tid på året uppkommer aldrig spontana bränder i naturen. Uppgrävd eller bortskrapad förna, tång och ris utnyttjas sannolikt som övervintringsplatser för insekter, grod- och kräldjur och torde dessutom vara mycket svåra att få fyr på vid den tiden på året. Det är sannolikt biologiskt bättre att bränna på sommaren direkt efter att markhäckande fåglar blivit färdiga med sin häckning. Strandstädning föreslås i planen ske vid behov men ej under tiden 1/9 – 1/6 (sid 24). Man kan fråga sig hur väl detta låter sig förenas med friluftslivets

behov. På trädklädda sanddyner (avsnitt 4.3) ska grova gamla solitärer och efterträdare till dessa sparas, krontäckningen enligt målet för restaureringsåtgärderna vara ca 30 % (sid 26) och mängden död ved ska ständigt hållas på nivån minst 20 m³/ha. Om dessa mål ska vara förenliga på lång sikt kan man, (efter en inledande något hårdare restaureringsavverkning), inte döda mer än något enstaka träd per 10 hektar och år, annars blir det nästan inga tallar kvar som har chans att bli riktigt grova och gamla (dvs uppåt 300-åriga eller mer). Om det kontinuerligt ska finnas död ved i alla nedbrytningsstadier måste det årligen bildas eller tillskapas ny död ved. Samtidigt bör så många träd som möjligt få bli flera hundra år gamla. Under de ca 200 år som det tar innan dagens trädbestånd nått den efterstävade åldern måste man hushålla mycket varsamt med träden, annars blir det inga riktigt gamla träd kvar. Motsvarande resonemang gäller även alla övriga reservatets skogstyper.

Länsstyrelsen: Har justerat de påpekade felskrivningarna. Uppföljning kommer att fokusera på naturtyper. Länsstyrelsen har lagt till myrlejonsländor bland de arter som avses följas upp noggrannare. Länsstyrelsen har kompletterat skötselplanen med information att avverkningar bör ske efter 1 augusti och veden vara utkörd innan 1 april följande år. Hela träd kommer också att sparas. Vid en avvägning mellan olika naturvårdsintressen och friluftsintrassen har länsstyrelsen i detta ärende kommit fram till att grövre stammar bör prioriteras framför grenar och ris. Orsaken till att vårbränder tillämpas är av säkerhetsskäl. Områdena som bränns är förhållandevis små och en nödvändighet för många arters långsiktiga överlevnad. Det finns inga planer på att bränna tång utan ihopsamlad sådan ska transporteras bort. Strandstädningen sker inte under hösten till sommaren då tången utgör en viktig födoresurs för många fåglar. Antalet badande under denna period är då även tämligen lågt. Att erhålla död i alla nedbrytningsstadier på varje trädklätt hektar och vid varje enskild tidpunkt synes vara svårt att uppnå och är knappast naturligt heller. Länsstyrelsen är mån om att både få evighetsträd (mätningar visar att träden verkar dö av vid cirka 200 års ålder i område) och att öka mängden död ved i reservatet. Att efter en restaureringsfas ringbarka eller fälla något enstaka träd per 10 hektar och år låter betydligt mer rimligt.

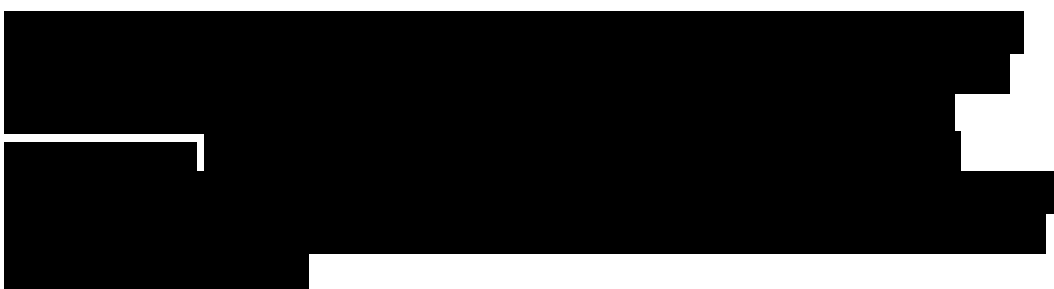
Maglehems byalag (oregistrerad samfällad mark tillhörande Maglehems by):

De tycker att länsstyrelsen bör betänka om det är rätt att maskiner kör ut och med "våld" återskapar en naturmiljö som försvunnit genom en i huvudsak naturlig förändring. Tallar och vresrosor har inte planterats in i området utan koloniserat det för att miljön varit lämplig. Naturen är ständigt utsatt för förändring och det kan vara intressant att bevara en strandremsa som lämnats i fred från Länsstyrelsens åtgärder. De undrar också om det inte är risk att de förslagna åtgärderna förändrar miljön negativt för andra arter än fältpiplärka och fläckig myrlejonslända. Maglehems byalag kan klart se miljöförutsättningarna för homo

sapiens bli kraftigt försämrade genom de föreslagna åtgärderna och ordningsföreskrifterna.

Länsstyrelsen: Tall har tidigare planterats i mycket stor omfattning i anslutning till stranden, det är frön från dessa tallar som ny koloniserar stranden. Vresrosor, som är en invasiv främmande art, har troligen främst spridits med hjälp av fåglar som äter dess frö, men även dumpning av trädgårdsavfall. Skötselplanen möjliggör fortlevnad för mängder med arter. I vissa mindre områden kommer mer vanliga arter att minska till förmån för hotade arters fortlevnad.

Puggehatten – Skånes Mykologiska Förening: De önskar att svampar nämns i de avsnitt som behandlar biologiska värden. De vill att hänsyn tas till talticka, så att grova tallar undantas vid skapandet av mosaiklandskapet. De vill att mängden död ved på sikt ökar i tallskogen. De stödjer planerna på att skapa ett mosaiklandskap och att berg- och svarttall bortröjs.

Länsstyrelsen: Länsstyrelsen har kompletterat skötselplanen med av föreningen omnämnda rödlistade arter. Grova tallar ska i princip alltid sparas. Mängden död ved kommer att öka i tallskogen.

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Degeberga Sommarby Villaägareförening: Har inskickat minnesanteckningar från möte med länsstyrelsen den 4 juli 2013, Länsstyrelsen väljer att ta upp dessa minnesanteckningar som ett yttrande: Föreningen skriver bl.a. Alla åtgärder från Länsstyrelsen som kan komma ifråga, skall ske i samråd med markägare resp. närboende. Beträffande deras fall, sträckan nya Stockholmsboden till Holmaboden med tyngdpunkt på strandområdet vid Rigeleje, överenskom att inga som helst åtgärder i förhållande till befintligt skick, får ske utan samförstånd mellan föreningen, närbelägna fastigheter resp. Länsstyrelsen. Föreningen har grillplatser, sittplatser, rastplatser och spänger i området. Villaföreningen kräver att inga maskiner, som skadar vegetationen mellan brinken och vägen längs med området, används vid gallring av tallar. Dessa är små kan enkelt avverkas och dras ut till vägen för hand. All begränsning av vresrosor skall göras med små bandgående maskiner och utföras från havssidan.

Länsstyrelsen: Anser att föreningen är en viktig part som förvaltaren ska samråda med innan eventuella åtgärder vidtas. Föreningen har anlagt och underhåller anläggningar för friluftslivet och välskötta sådana ska få vara kvar. Åtgärder får dock ske utan att samförstånd har uppnåtts (borttagning av vresrosor). Att dra ut tall för hand är mycket arbetsamt och kostsamt, de små bandgående maskiner som avses användas medför inga djupa spår. Länsstyrelsen vill tillägga att spåren som uppkommit efter avverkning i det befintliga reservatet uppstod vid bortkörningen av virket och dessa spår kommer att harvas till.

[REDACTED]

BILAGA 3

HUR MAN ÖVERKLAGAR TILL REGERINGEN

Om Ni vill överklaga Länsstyrelsens beslut skall Ni skriva till Regeringen, Miljödepartementet. **Överklagandet skall dock skickas till Länsstyrelsen i Skåne län, 205 15 Malmö.**

Av överklagandet skall framgå vilket beslut Ni överklagar (ange diarienummer) och hur Ni vill att beslutet skall ändras. Ni bör också tala om varför Ni anser att beslutet skall ändras.

Skrivelsen skall undertecknas. Uppge även adress och telefonnummer. Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er uppfattning så bör Ni skicka med detta.

Länsstyrelsen måste ha fått Ert överklagande **senast den 21 november 2013** annars kan överklagandet inte tas upp till prövning.

Behöver Ni veta mer om hur Ni skall göra kan Ni kontakta Länsstyrelsen, tel 040/044 - 25 20 00 (växel).